

Nûbihar

Mehnameya Çandî, Hunerî, Edebî

ALFABEYÊN LATÎNÎ Û EREÎÎ YÊN KURDÎ

LATÎNÎ	MÎNAK	TIRKÎ	EREÎÎ	MÎNAK
A a	Ard	Un	ئا ، ا	ئارد
B b	Baş	İyi	ب	باش
C c	Ceger	Çiğer	ج	جەگەر
Ç ç	Çav	Göz	چ	چاڤ
D d	Dil	Gönül	د	دل
E e	Ewr	Bulut	ه ، ه	هه‌ور
Ê ê	Êş	Acı, sızı	ئێ ، ئێ	ئێش
F f	Fêkî	Meyve	ف	فینکی
G g	Gund	Köy	گ	گوند
H h	Hingiv	Bal	ه	هنگف
I i	Ixlamûr	Ihlamur	ئ ، ئ	ئخلاموور
Î î	În	Cuma	ئێ ، ئێ	ئین
J j	Jin	Kadın	ژ	ژن
K k	Kulîlk	Çiçek	ک	کولیلک
L l	Lale	Lale	ل	لاله
M m	Mam	Amca	م	مام
N n	Nan	Ekmek	ن	نان
O o	Oflaz	Sevimli	ئو ، ئو	ئوفلاز
P p	Paçik	Çaput	پ	پاچک
Q q	Qesr	Saray	ق	قەسر
R r	Rojhilat	Doğu	ر	رۆژهللات
S s	Serok	Başkan	س	سەرۆک
Ş ş	Şil	Islak	ش	شل
T t	Tenik	İnce	ت	تەنک
U u	Unîversîte	Üniversite	ئو ، و	ئونێفەرسیتە
Û û	Ûlema	Ülema	ئوو ، وو	ئوولەما
V v	Vexwarin	İçmek	ف	فەخوارن
W w	Wezîr	Bakan, vezir	و	وهزیر
X x	Xelat	Armağan	خ	خەلات
Y y	Yezdan	Tanrı	ی	یەزدان
Z z	Zava	Damat	ز	زافا

Nûbihar

Mehnameya Çandî, Hunerî, Edebî

Kızıtaşı Cad. Kuriş Apt. 51/3

Fatih-Istanbul

Tel: 533 75 88 Faks: 524 00 38

Xwedî

(Sahibi)

Mahmut Yaruğ

Berpirsiyarê Giştî

(Genel Yayın Yönetmeni)

Sabah Kara

Berpirsiyarê Nivîsaran

(Sorumlu Yazışları Müdürü)

Süleyman Çevik

Mudîrê Tîprêzî û Arşivê

(Dizgi ve Arşiv Müdürü)

Ali Karadeniz

Muşawirê Nivîsaran

(Yayın Danışmanı)

Mustafa Goyani

Nûbihar kovareke mehanî ye ku bi weşandina karpêkên çanda kurdî bi mana tevayî dilebîke. Raman û rayên xwedîyên karpêkan, lîzûmen ne raman û rayên Nûbihar in. Nivîsarên ku bi îmzeya Berpirsiyarê Giştî weya bi navê Nûbihar tên weşandin raman û raya me nîşan didin. Nûbihar di serrastkirina karpêkên şandî de azad e.

BEDELA ABONETIYA SALINÎ:

Li hundir: 180.000 TL

Li derve: 60 DM

JIMAREYÊN HESABÊ:

Li hundir: Postgiro (Posta Çeki):

Süleyman Çevik, 658265

Li derve: Süleyman Çevik, İş Bankası Yavuzselim Şubesi, 1079-30100-3118770

Tîprêzî (Dizgi):

Nûbihar

Berg (Kapak):

Dönüş

Çapxane (Matbaa):

Nesil Matbaacılık

Hejmar: 15 • Sal: 2 • Çileyê Pêşîn 1993

Naverok

NÛBIHAR: GEREKE KURD JÎ
BI MEKTEB Ê MEDRESE BIN.....3

LÊPIRSÎN: FEQÎ HUSEYN,
ZEYNELABIDÎN ZINAR, İKRAMETTİN
OĞUZ, MEHMED UZUN, FIRAT CEWERÎ,
ŞEYHO DUMAN, ATASOY MÜFTÜOĞLU,
MÜFİD YÜKSEL, M. İHSAN ARSLAN,
MUSTAFA GOYANI.....3

SABAH KARA: NAMEYÊN
BÊCEWAB / 17-1812

MELA QASIM: NUQURÇ / 13-1613

SABAH KARA: PAREKENDE14

SEZAI KARAKOÇ / HOZAN OFLAZ:
MONA ROZA / 3.....16

SÜLEYMAN ÇEVİK: İHMALKIRINA
PIRSA KURDÎ, BINKETIN E19

YÛNIS EMRE / HOZAN OFLAZ: NE
MUMKIN E JI BÊHNA TE XWEŞTIR
GUL Ê REYHAN HEBE.....21

SABAH KARA: FERHENG
SEMANTİK A ZIMANÊ KURDÎ.....22

MERYEMXAN: NÊÇÎRVANÊ DILQENC ..23

ALİ KARADENİZ: BI MÜFİD YÜKSEL
RE LI SER KİTÊBA "KÛRDİSTAN'DA
DEĞİŞİM SÛRECİ"24

GULBEHİŞT ŞİRNEXÎ: HEBÛN Ê
TENDURUSTÎ, İMTİHAN IN.....29

XELÎL AMEDÎ: PÊXEMBERÊ DILOVAN .30

MELA MEHMÛDE YÛSIVÎ: EM
MİSLİMAN IN HEWAR!31

FERHENGOK32

GEREKE KURD JÎ BI MEKTEB Ê MEDRESE BIN

Nûbihar

Weke ku herkes zane, kurd di jiyane de ji hemû hêlan feqîr û belengaz in. Piraniya wan, ji mal û milk, ji ilm û zanîne û ji xwendin û nivisandinê bêbehre û bêpar in. Kurd bêdewlet û bêkes in; bêradyo û bêtelevizyon in û hwd. Lêbelê ji van hemuwan muhîmtir; bêmekteb û bêmembre, bêmamoste û bêşagirt in.

Erê; ji wan hemuwan muhîmtir... Lewra, bêtî mekteb û medresan, bêtî mamoste û şagirtan, ti tişt naçe serî. Lewra yên ku pêşeroja miletekî ronî dikin; mekteb û medrese, mamoste û şagirt in. Ne ku me yên din, weke ronakbîr û aliman, jibîr kirin... Lêbelê ronakbîr û alim jî ji mekteb û medresan dertên.

•••

Kurd heta beriya bi çend salan, heger ne bi şiklê resmî be jî, xwedîmedrese bûn.

Di wan medresan de seyda, digel ilmên din, zimanê kurdî jî bi şagirtan hîn didan û kitêbên kurdî jî tederîs dibûn.

Bêguman, digel çeyî û spehîtiyên wan medresan, neçeyî û nerastiyên wan jî

hebûn. Lê bê şek û terdîd, çeyî û spehîtiyên wan, ji neçeyî û nerastiyên wan zêdetir bûn. Hetta meriv karê bibêje ku, heger îro edebiyateke me heye û zimanê me vê hêza xwe parastîye, ev yek bi piranî, bi sayeta wan medresan bûye.

**Yên ku pêşeroja
miletê ronî
dikin; mekteb
û medrese,
mamoste û
şagirt in.**

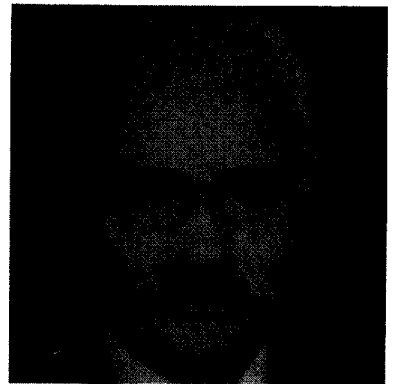
Me got, gereke kurd car-din bibine xwedî mekteb û medrese... Lê beriya her tiştî lazime em li tarîxa xwe binihêrin, ji paşeroja xwe îstifade bikin û em bibînin ka yên berî me di vî warî de çi kirine, çi rastî û çi çewtî di karê wan de hebûye. Loma, me ji hin ronakbîr û aliman pirs kir ku:

- Rewşa medresên kevin ên kurdî çawan bû?
- Îro kurd ji wan medresan çawan karin îstifade bikin? Bersîvên ku gihîştin destê

me, em li jêr pêşkêş dikin. Helbetê yên ku ne kurdî bûn, me tercumeyî kurdî kirin.

•••

**“HEGER HEJMARA
MEDRESAN BÊTE
ZÊDEKIRIN, ÇARA
KÊRHATINÊ HEYE
Û PIR E JÎ”**

Feqî Huseyn (Zimanzan)

Berî damezirandina Komara Tirkiyê, medresên Kurdistanê ji alî mîrekên kurd û tekyayên şexan ve dihatine gerandin. Her çiqas beşek ji mîrekên Kurdistanê, derveyê xwe bi devleta Osmanî ve girêdayîbûn jî, lê di hundirê xwe de netewî û serbixwe bûn. Ango dewleta Osmanî têkilê karê mîrekên Kurdistanê yên hundir nedibû. Ji

ber vê yekê, di medresan de çanda kurdî, bi zimanê kurdî dihate xwendin û nivîsandin. Her çiças zêdeya pirtûkan bi zimanê erebî û farisî hatibûn nivîsandin, lê seydayan ew pirtûk bi wan zimanan dixwendin û bi wergerandine kurdî ji feqiyên xwe re digotin. Çand û zimanê kurdî, bi vî awayî tekûs xwe gihandine dema me, hemine ku bandûra medresan têde heye û giran e jî. Jixwe ji serdespêka ola (dinê) îslamê vir ve, meZRakên kurdan yên zanyarî, tenê medresên olî bûn. Ji medresan, zanayên mîna Eliyê Herîrî, Melayê Cizîrî, Feqiyê Teyran, Ehmedê Xanî, Şêx Ubeydullahê Nehrî, Bedîuzaman Seydayê Mele Seîdê Kurdî, Şêx Seîdê Paloyî û êd. derketine.

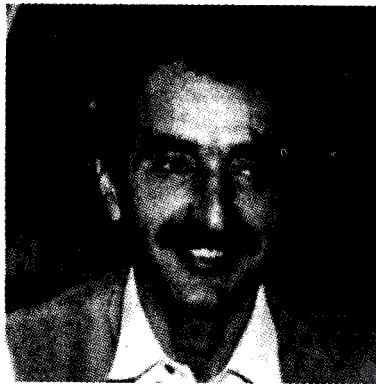
Her çiças di dawiya sed-sala nozdehan de, mîrekên Kurdistanê ji himatê hatin rakirin jî, lê xwanedaniya wan heya çarîka pêşî ya sedsela bîstan doman û heger weza jî be, karîn xwedîtî li medresan bikin.

Piştî damezirandina Komara Tirkîyê û qedexekirina tekyan û medresan vêca seyda û gundiyan kurd, di gundan de bi awayekî nîhanî medrese vekirin û gelek jî havil jê hatin dîtin. Dîsa sey (ders) û xwendin mîna berê didomand. Cardin mîna berê, mirovên him oldar (dîndar) û him welatparêz jê derdiketin.

Piştî damezirandina îmamiyê, medresên Kurdistanê pir kêmbûn. Ango wisan kêmbûn ku mirov dikare bibêje nemane. Heger hejmarê medresan bêne zêdekirin, çara kêrhatinê heye û pir e jî.

•••

“ÎRO PÊWÎST E KU REWŞENBÎR Û ZANYARIYA KURDÎ, HEWLA XWE ZÊDE BIDIN SER WAN MEDRESEYAN”

Zeynelabîdîn Zinar (Nivîskar)

Ew medreseyan kevn ku li Kurdistanê hebûn, bi sed-salan jiyana xwe domandine û ji wan gelek mirovên hêja yên sezayê pesnê û serbilindiya kurdan derketine. Herweha ji wan hinekên wisa ti jîfehm jî derketine, ku di nav alema îslamê de jî wek hîva çardeşevî îsiyane. Wek mînak: Mewlana Xalidê Kurdî yê hîmdarê duyemîn ê rêçika Nexşebendiyê û Mele Seîdê Kurdî yê navdarê bi gundê xwe Norsê û hwd.

Ew medrese, beşek ji dîroka kurdî ne. Ne dîroka kurdî bêtir wan dibe, ne ji ew bêtir dîroka kurdî dibin. Lê ji bo naskirina wan, lêkolînine berfireh divên.

Ew medrese, rewşeke xwe ya taybetî hebûn û ji aliyê kurdan ve gelekî pîroz dihatine pejirandin. Rewşa wan ya aborî, bi temamî ji aliyê xelkê ve dihate kirin. Di wan de hertim fikra millî hebû. Lê bigeşa wan li ser asasê olî

hatibû damezirandin.

Zemanê xwendina medreseyan, ji her feqeyî re di navbera pazdeh û bîst salan de diguherî. Ji xeynî pirtûkên kurdî, hemû ew pirtûkên erebî ku dihatine xwendin, ders-daran ew ji şagirtên xwe re tercumeyî kurdî dikirin.

Bi kurtî, medrese hêlîna toreya kurdewariyê bûn. Di wan de, ji leyztikên kevnare bigir ta wergirtina kincên millî, her xwe li jiyana rakêş dikirin û nîş bi nîş diguhezî. Bi giştî pir çak bûn. Lê wek sîstema xwe, aliyên ku rexne lê bête kirin jî hene.

Ji bo kurd ji wan medreseyan îstifade bikin, pêwîst e pêşî wê sazgehê rind binasin. Ewçax îstifadekirina jê, hêsan dibe.

Sed mixabin, îro hin profesorên biyanî jî hene ku ji wan medreseyan pir îstifade dikin, lê kurd hindik dikin. Profesor Filiph gote min: “Ez ji wan medreseyan Kurdistanê re heyran dimînim. Niha ez rewşa wan, dersa xwendavanên xwe jî didim...” Lê xwendevan û zanayên kurd ên nû, ji salên şêstî û bi vir ve ti agahdariyeke zêde ji medreseyan nînin. Û hetta hinek hene ku wan bi “paş-verûtî” û “kevnepêristî” jî tawanber dikin.

Bi bawariya min îro pêwîst e ku rewşenbîr û zanyariya kurdî, hewla xwe zêde bidin ser wan medreseyan û tiştên hêja yên bi fayde ji bo xwe binêqînin û bikin bingeş.

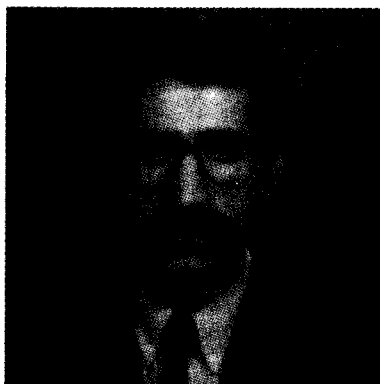
Gava mirov bala xwe dide edebiyata piraniya miletan, tev domahiya dêrê, kuniştê mizgeftê ne. Lê çima wê kurd ji yên xwe dûr bikevin?

Niha gelek nav, peyv hene ku cuda-cuda têne nivîsan-

din. Lê ew tişt, di kilasîkan de bi yek awayî hatine nivîsandin. Lêbelê nivîskarên kurd ji wan agehdar nînin.

•••

“PARASTINA ZIMAN Î ÇANDA KURDÎ DE KEDA MEDRESAN PIR MEZIN BÛYE”

İkremettin Oğuz (Xwediyê heftenameya **Azadî**)

Meriv kare bibêje ku, medresên kevin ên Kurdistanê, ji bona pêşdebirina ziman û çanda kurdî, li gor mercên wê rojê, her yek mîna sazgeheke perwerdê xebitîne û ji ber vê rola wan, cihkî wan î girîng heye. Xusûsiyata herî girîng a van medresan jî, bi zimanê kurdî ders dana wan bû.

Tevî polîtîkayên asimilasyonê jî, heta îro hebûn û parastina zimanê kurdî û ji nifşan heta bi nifşan gihîştina çanda kurdî de keda van medresan pir mezin bûye. Bi taybetî, kitêbên li ser edebiyat û zimanê kurdî ku piraniya wan ji terefê kesên ku ji medresan gihîştine hatine nivîsandin jî, vê yekê nîşan dide. Rola medresan di gihîştina kesên mîna Cegerxwîn û Ehmedê Xanî ku ji bona gelê

kurd hêjayiyek in jî, girîngiya medresan ji bona gelê kurd, nîşan dide.

Ji hêla din ve, ji ber ku medresan li gor mercên wê rojê ji bona pêşdeketina civakê mîna sazgehên perwerdê fealiyet kirine, meriv dikare bibêje roleke mezin hilgirtine.

Girtina van medresên werê wesîfdar, divê meriv mîna netîcak ji polîtîkayên dewletê yên li dijê gelê kurd ve bihesibîne. Herçi bi bahana yekitiya perwerdê ve girtina van medresana dispêrin qanûna Tewhîda Têdrîsatê jî, sebaba herî mezin a vê qanûnê, hebûna medresên kurdî ye. Ew bi vê qanûnê, xwestin ku bi zûyî di van sazgehên de amojkariya zimanê kurdî bisekinînin û zimanê kurdî asîmîle bikin. Heger armanc ne ev bûya, divête ku îro bi hezaran medresên tirkî ku di bin siya dewletê de perwerdê dibin jî girtibûna.

Medresên me heger îro jî mara wan hindik be û şaxên perwerdê kêm bin jî divêt ji wan bête îstîfadekirin. Lewra civaka kurd jî mîna civakên din ên dinyayê, ji cûr cûr sinif, dîn, mezheb û ji mirovên xwedîdîtinên cûr bi cûr ava bûye. Ji ber vê, heger ne ji bo temama qîsman be jî, îro ji bona civaka kurd, perwerda medresan hê jî girîngiya xwe muhafaze dike.

Gava ku rewş ev be, ji bo ku gelê kurd di têkoşîna netewî de serketî bibe, divêt li van medresan mîna berê bi çavên parçak ji sazgehên têkoşîna netewî bête nihêrîn û bi vê têgihîştîyê bêne qebûlkirin.

Ji vê pêvtir, perwerdeya van medresan a ku di çarçû-

va dînî de tete dan jî, divêt ji civaka kurd re mîna dewlemendiyekê bête qebûlkirin.

•••

“EGER KURD HÊ JÎ XWEDIYÊ ZIMANEKÎ NIVÎSKÎ NE, EV BI XÊRA MEDRESAN BÛYE”

Mehmed Uzun (Nivîskar, romannivîs)

Ez ne ji nifşê dem û heya-ema medresan im. Ji lewre, agahiyên min ên li ser medresan, ne zêde ne. Ji bo hin xebatên min ên edebî, ez li ser medresên kurdî hûr bûme, min hin tişt xwendine û ez bi hin kesan re peyivîme. Ji tiştên ku min xwendine û bihistine, ez dikarim vê yekê hanê derxim; eger kurd hê jî xwediyê zimanekî nivîskî ne, ev bi xêra medresan bûye. Herwekî ku tê zanîn, di heyamên kevn de, bi ma'na îro, li Kurdistanê xwendegên nîn bûn. Di dewsa wan de, medrese hebûn û kurd li medresan perwerde dibûn, li wan deran ilmê îslamê, beşeriyetê, ebced û ziman dixwendin. Mele Mehmûdê Beyazîdî ku li ser adetên kurdan agahiyên pir hêja digihîne me, di kitaba xwe *Adetên Kurdistanê* de, bi dirêjî behsa medresan

jî dike. Ew li derekî kitaba xwe weha dibêje; "Ji bo xwendina zarokan dayina seydayê weko romiyên resmekî muayyen nîn e. Cûmalîk, meaş û heftelîk tu nîn in. Berê weko zarok verê kirin seydayî anegorê halê xwe hediyyekî didine zarokê ji bo seydayê dibin. Êdî tiştêk tu nîn in, heta ku ew zarok xî-tama Qur'anê bikitin. Weko ewî zarokî xitim kir, îcarê bav û diya wî zarokî rojekê gazî seydayê dikir, anegorê halê xwe du û sê û pênc pez û yaxûd çêlekekê didine seydayî, ew jî razî dibe. Wekî dinê dersêd kitêb û meşq ku dikin, ewan seyda mexsan bi xêra xwe talîm didinê. Ucret nastînin... Û muderîs sibehan zû têne medresê û dersan dibêjin, heta nêzûkî êvarê, paşê diçine malê xwe. Îla rojêd îne û sêşenban tatîl e. Muderîs naête medresê û feqî dersan naxwînin..."

Di van çendên dawîn de. Zeynelabîdîn Zinar jî, bi navê *Xwendina Medresê* kitabeke heja weşandiye û tê de li ser medresan û xwendina medresê agahiyên gelekî heja hene.

Heta ev demên dawîn jî, salên 1950'an, medrese navenda tevgera ronakbîrî ya kurdî bû. Edebiyata kurdî ya klasîk û nivîskî li wir dihate parastin, nivîskar û şahîrên nû ku bi kurdî dinivîsîn ji wir derdiketin. Tevî ku ders û xwendin li wir, bi piranî, bi zimanê erebî bû, şerh, zanîn, îzeh, axaftin û sohbet bi zimanê kurdî bû.

Em dizanin ku kurd zêde guhê xwe nadin tarîxa xwe û pêwendî di navbera dem, heyam û nîfşên kurdî de zêde ne xurt e. Gel û neteweyên ku bi

gehîm li tarîx, reh û rêçên xwe xwedî derdikevin, bi ser dikevin û digihên armancên xwe. Yên din mahkûmê bîndestî, nezanî, belengazî û paştamayî ne. Tarîxeke kurdan heye. Tarîxa ziman, edebiyat û çanda wan jî heye. Û medrese di tarîxa ziman, edebiyat û çanda kurdî de cihekî pir xas û giring werdigire. Hema çi bigire hemû nivîskar, şahîr û zaneyên klasîk ên kurdî, ji Eliyê Herîrî û Ehemedê Batê heta Emedê Xanî, Evidrehmanê Axtepe û Seydayê Cîgerxwîn, feqe û seydayên medresan bûne. Berhem û eserên klasîk ên kurdî di medresan de hatine xwendin. "Nûbihar" a Seydayê Ehemedê Xanî ku Kovara we jî navê xwe jê wergitiye, ji bo şagirtên medresan hatiye nivîsîn.

Îro kurd behsa nûkirin û vejandina ziman û edebiyata kurdî dikin. Nûkirin û vejandinê çawan were pê? Heta meriv xwe bi reh û rêçên xwe negihîne û bi wan re pêwendiyê gelekî xurt ava neke, ma meriv dikare ziman û edebiyatekê vejîne û nû bike? Nûjenî, ne înkare, ji bervajiyê, nûjenî li ser heyîna kevnare, avahiyeke nû ye. Bi baweriya min, kurd divê, îro, pir bala xwe bidin ser medresan, eser û berhemên medresan, li wan xwedî derkevin, li wan hûr bin û ders û tecrûbên wan veguhezînin nîfşên roja me. Gelek seyda, melle û feqeyên medresan çîrok, destan, efsane, serpehatî û şihîr nivîsîne. Piraniya wan, ji ber sebebên nas, hê ronahî nedîtine. Ew gencineyêke bêhempa ya ziman û edebiyata kurdî ne. Kurd divê bikevin pey wan, wan bibî-

nin, redekte bikin û biweşînin. Kitabên ku di medresan de dihatine xwendin divê, îro, bi çapên bedew û taybetî, tevî şerhan, ji nû ve werin weşandin, û gelek tiştên weha ku li hêviya ked û xebatên ronakbîrên kurdan in...

•••

**"DIBE KU NE JI VAN
MEDRESEYÊN KEVIN
BÛYA, ME Ê ÎRO
NIKARÎBÛYA BEHSA
EDEBIYATEKE KURDÎ
YA KLASÎK BIKIRA"**

Firat Cewerî (Xwedî û Berpirsiyarê kovara **Nûdem**)

Wek tê zanîn, çi berî Cumhûriyetê, çi jî piştî Cumhûriyetê zimanê kurdî nebûye zimanekî fermî, dibistanên kurdan venebûne û perwerde bi zimanê kurdî nebûye. Lêbelê em dizanin ku lu Kurdistanê bi sed salan medreseyan dîni hebûne; di wan medreseyan de mela û alimên dîndar hebûne û bi koman suxte dane xwendin. Hem mela û alimên dersdar, hem jî suxte û feqiyên ku li ba wan dixwendin an hemû kurd bûn, an jî piraniya wan ji kurdan pêk dihatin. Herçiqaq li medreseyan kitêbên erebî dihatin xwendin jî, lê şirova kitêban bi zimanê kurdî bû.

Di van medreseyan de li ser dîn û kûraniya dîn, felsefe, astronomî û îlmê tasawufê dihate xwendin. Dibe ku ne ji van medreseyên kevin bûya, me ê îro nîkarîbûya behsa edebiyateke kurdî ya klasîk bikira. Ji ber ku piraniya şaîrên kurd di wan medreseyan de gihane. Şîra kurdî ya klasîk ji wê kaniyê dizê. Ma ku ne ew medrese bûna, wê Melayê Cizîrî, Feqiyê Teyran, Mele Ehmedê Bateyî, Ehmedê Xanî ji ku derketina? Wê Cegerxwîn ji ku bihata? Û bi sedan melayên welathez û şaîr ji ku derketina? Gava em navên alim û zanayên kurdan yên ku di medreseyên kevin de gihane, bihejmêrin, em ê bikaribin lîsteyeke gelek dirêj derxînin. Heta nivîşê niha, yên ku di zaroktiya xwe de çend salan li ba melan suxtetî kirine, welathezên baş in û gelek ji wan îro bi kurdî dinivîsinin.

Lê bi avakirina Cumhûriyetê re Kemalîstan xwestine vê sistema han ji navê rakin, di şûna wan de dibistanên xwe vekin, di dibistanên xwe de perwerdeyê têxine bin kontrola xwe, bi hemû awayî fikir û îdeolojiya xwe di nava xelkê de belav bikin, gelê kurd ji kurdayetiye bi dûr bixin, bike biyaniyê xwe bi xwe. Wek hûn dizanin, ev îdeolojiya han li ser înkariya ziman û hebûna me hatiye avakirin. Heta gelek kurdên ku paşê di van dibistanan de gihane û dîn bi tirkîtiyê ve girê dane, mîna tirkan kurd înkâr kirine, ummet xistine pêşiya millet û sed heyf û mixabin ku ew îro li defa zilm-daran dixînin.

Ji aliyên din ve jî, ez bawer im ku ne bi zora Kemalîstan

bûya jî, wê dîsan ev medreseyên han hêdî hêdî ji navê rabûna. Ji ber ku medreseyên di vî celebî de bi civata feodalîzmê ve girêdayî bûn û bi pêşketina kapîtalîzm û bajarvaniyê ve ew ê mecbûr bibûna û ji navê rabûna. Ji ber ku wan medreseyên kevin wê êdî nîkarîbûna bi her awayî bersiva civakê bidana. Herweha wê nîkarîbûna ji bo pêşdestina edebiyat, huner û kultura kurdî zêde roleke mezin bilîstana.

Wek hûn jî dizanin, ku civaka kurdî di her warî de gelekî li paş maye, ji bo pêşdestina vê civata lipaşmayî jî, divê xebatên gelekî îlmî û nûdemî bêne kirin. Divê em tavilê sazgehên xwe yên neteweyî ava bikin, di van sazgehên de dest bi xebateke zanistî û têkûz bikin û ji bo civaka pêşerojê ya kurdan hîm û esasên baş û zexim biavêjin.

...

“HEGER HETA VÊ ROJÊ GELE KURD VÊ LAÏKTIYÊ QEBÛL NEKIRIBE, EV TIM BI XÊRA VAN MEDRESAN BÛYE”

Şeyho Duman (Alim û zimanzan)

Medresên kevin ên Kurdistanê di famkirin û pêkanîna çanda îslamî de roleke mezin hilgirtibûn. Îlmen ku li medresan dihatine xwendin, herçi ne tiştê ideal bûn jî, dîsa jî bi rêbertiya wan, gelek pirsên îslamî çareser dibûn. Ramana îslamî bi awayekî zelal û ji gelek xurafa saffibûyî bi destê van medresana gihîştîye me.

Ev medresên li gelek gundan, her yek nola fakulteke îslamî wezîfe dikirin. Ji ber

ku xelk li pey van medresan bû, medresan kirin ku îslam di nav xelkê de cih bigre. Li medresan ji bona fêrbûna nassên Qur'an û Hedîsê, gelek îlmên weke serf, nehîw, bedî', belaxet, me'anî, fiqih, hedîs, tefsîr, mantiq, helbest û hwd jî dihatine xwendin. Dibe ku li gor çaxê me rê û metoda hînkirina medresan di pêwîstiya îslahkirinê de be, lê ew bi muhtewa xwe ve, xîzmeteke mezin kirine. Feqîhên ku ji medresê îcazet girtibûn, gava ku Qur'an dixwendin, jê fam dikirin. Gava li pêşiya xelkê nimêj dikirin, qiraetê bi zanayî dixwendin. Zanîbûn ku îbadet divêt bi tenê ji Xwedê re bête kirin. Zanîbûn ku elaqa dîn bi jiyana mirov re heye. Lewra Qur'ana ku di medresan de dihate tefsîrkirin, van hukman wisa tarîf dikir.

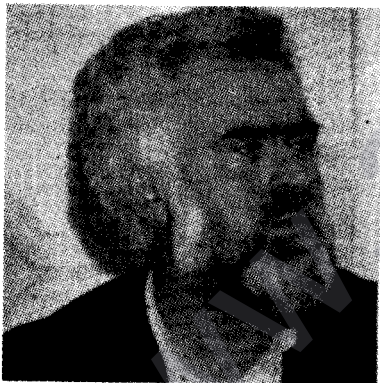
Serokê “dînê fermî” ji ber ku fonksiyona medresan a li ser civakê dizanîbû, ji bona ku vê fonksiyonê ji holê rake, ji dêvla wan kesên ku hem li camiyê meletî dikirin, hem li medresê dersdarî dikirin û hem jî ji bona ronîkirina xelkê dixebitîn, kesên ku ji îmamxetîban mezûn, nezan, bêqiraet bûn tayin kirin. Bi vî awayî, xebitîn ku van merkezen çandê yên tarîxî ji holê rakin. Hemû çehda wan, hîndana dînê fermî, lê rakirina her cûr perwerdeyên îslamî bû. Bi vî awayî wê dînê fermî bibûna hakim û wê laîktî bi hêsanî cih bigirta.

Îro gelê kurd bi awayên modern dikarin van medresana îslah bikin û demeke kin de van îlmên mûtad bidine xwendin û bi ve rêyê xizmetê bidomînin. Dikarin xwe ji tek-rara îlmên alet vegirin û ji

bona famkirina Qur'an û Hedîsê giraniyê bidin îlmên din. Ji bona hêsankirina vana jî divêt ku îlmên fennî û tabîî jî bêne xwendin. Ji bona ku ji berhemên biyanî bête îstifadekirin, divê ku zimanê biyanî jî bête xwendin. Bi vî şiklî, propaganda kesên ku ji bo dînê fermî û laîktiyê dixebitin, wê li boşê derkeve. Heger heta vê rojê gelê kurd vê laîktiyê qebûl nekiribe, ev tim bi xêra van medresan bûye.

Meriv dikare bibêje, rêya çareserkirina vê drama ku îro li wê mintiqê heye jî, ev xûsûsiyet e. Heger ew ê gelê kurd îslamê di jiyana xwe de serwer bike, divê ku Qur'anê rind bizanibe. Rêya vê jî, ji îslahkirina medresan derbas di-be.

**“HEMÛ MEDRESE
 MAZIYÊ TEKRAR
 DIKIN”**

Atasoy Müftüoğlu (Nivîskar)

Ez nikarim bibêjim ku bi Erewşa medresên Kurdistanê ez rind dizanim; lê bi vê dizanim ku di vî qirnî de, li temama alema îslamê medrese bi alûle û derîgirtîbûneke cid-dî rûbirû hatine. Derbarê perwerdê û amojkariyê de med-

rese bi îsrareke mezin temsîla kevneşopiyê dikin.

Medrese hemû, tev ên Kurdistanê jî, bi şiklekî ku ji civakê re girtî bin, ava bûne. Ev avahiyana, qabiliyeta xwe ya nûkirinê, qabiliyeta peydakirina awayên nû, şrove û zawiye û seyrên nû, winda kirin. Taybetiya mezin a medresên Kurdistanê ev e ku, dema li Tirkiyê, piştî 1923'yan, li hember hemû çalakiyên perwerdê û amojkariya îslamê, zordestiyên bêînsaf û bêhempa dihatne kirin jî, medresên Kurdistanê bêrawestî xebatên xwe bêfasile domandine.

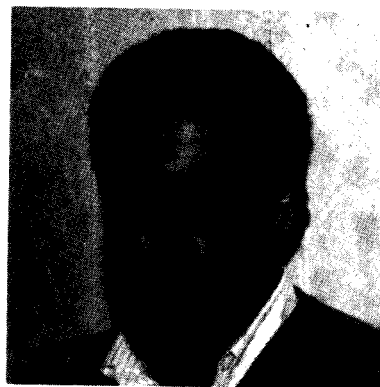
Ji sedsala 18'an ku çand û medeniyeta îslamê kete buhraneke mezin de û vir ve, hemû avahiyên alema îslamê, ruwê xwe li xwe zivirandine. Di vê dewrê de, di jiyana perwerdê û amojkariyê de şikilçîtî, bû sîstema kar û xebatan. Jiyanî fikrî ya mislimanan di hinek qaliban de hate hişkirin. Tinebûna rexnekirina raman û şikilçîtî û qaîdeçîtî; di warê exlaqî, civakî, ramanî û siyasî de, mislimanan ji pêşdeçûna fikrî û siyasî mahrûm hiştin. Serwerbûna zihniyeta şikilçîtî ya zexim li ser ruhê lêkolînkar û munazerekar û li ser azadfikriyê, weke ku bandûr li civakên îslamê giştî kiriyê, werê li ser medresên Kurdistanê jî kiriyê. Ji ber vê, kirdarên perwerdê û amojkariyê, bi tenê di yek rewşê de û yek alî bûne.

Civakên ku berê xwe li xwe zivirandine; bi kevnî, mazî, adet û toreyê nêzîktir dimînin. Civakên welê, pirranî bi hissiyatên xwe ve hereket dikin. Civakên torevan, ne bi hiş û zanyarî, lê bi hamasetê ve tene sewqkirin. Di nav ci-

vakên îslamê de jî, ji ber ku adet û toreyên ketin şûna olê, gelên misliman di mijarên dînî de, rêbaziya teqlîd û tekarê ji xwe re kirin adet. Mixabin hê jî ev rêbazî li dar e.

Ev rastiyeke tarîxî ye ku avahiyên civakî yê kevneperist û torevan, nikarin bi hêsaniyê adetên xwe biterikînin. Di mîjveviya gelê Kurdistanê de, ji prensîbên îslamê pirtir, ji şêx û rêber û mezinên terîqetê re îtaetkirin, bala meriv dikêşîne. Gava di nav civakên îslamê de, tekar, teqlîd û teassuba şikilçîtiyê bûye adet; ew dewlemendiya zanyarî û hikmetê, ew hiş û zihniyeta lêkolînkar, ew baweriyaya qewî û kirdara hişyar, ku di dema ewila îslamê de hebûye, zêf ketiye û her cûr ramana tenkîdî, hatiye kurtkirin.

**“JI BONA ÎSLAHATA
 MEDRESAN, GEREKE
 PROGRAM Û
 BERNAMEKE NÛ
 WERE ÇÊKIRIN”**

Müfid Yüksel (Nivîskar)

Medresên kurdî yê kevin, Mîna medresên zemanê Ebbasiyan, Selçûqîyan û Osmanîyan bûn. Yanê, berî hezar salî, medresên Kurdistanê

yên meselen li Diyarbêkrê, Cizîrê, Mûsilê, Mehabadê, Tilloyê, Bedlîsê, mîna medresên Gêlê, Qonyayê, Îsfahanê, Şamê, Qeyseriyê û Nîşabûrê bûn. Ji ber ku Kurdistan parçek ji alema îslamê bû; milletê kurd jî ji medeniyeta îslamê ye. Ferqa medresên me û gelên din ev bû ku, di medresên kurdan de beriya kitêbên erebî, nêzikî deh-panzdeh kitêbên kurdî dihatin xwendin û piştî wan dest bi kitêbên erebî dikirin. Lêbelê weke ilmên dînî, fiqh, nehew, serf û mantiq; ilmê fennî, riyazî, felekî û hwd jî di wan de di hate xwendin. Ji medresên kurdî heta vî çaxî alim û mela zehf derketine; lê navê exlebê wan hatiye jibîrkirin; navê wan di rûpelên kitêban de mane. Mîna Mela Goranî, Şemsiyê Bedlîsî, Îdrîsê Bedlîsî, Mele Hesên Can, Ebul Ferec Îbin Elcewzî, Şêx Ebul Wefa, yan sahibê kitêba *Nuxbet el Fiker*, yan jî mîna Ebul Îzz Elcezerî sahibê kitêba *el Hiyel*.

Vê paşê ilm li medresên kurdan hindik bû. Piştî çend sedsalan ulûmên fennî, hêdî hêdî rabûn; ulûmên din jî hema teqlîdî man. Hejmara kitêbên rêzê yê ku li medresên kurdî dihatine xwendin zehf kêmtir bû. Hate hema nêzîka pêncî yan şeşt kitêban û exleb ilmê nehewê hate xwendin. Loma ew dinamîzm çû, atalet kete cihê wê.

Beriya hatina Nexşebendîtiyê, medresên kurdî exleb li şehran bûn. Di gundan de medrese zehf hindik bûn. Lê piştî ku Nexşebendîti li Kurdistanê di nava gundan de belav bû, bi wasite Nexşebendîtiyê, xelkên gundan zehftir ji medresan îstifade

kirin û te'sîra medresan li ser xelkê zehftir çêbû; îslamiyet di heyata civakî ya kurdan de, qewitir bû.

Ji ber ku melan li gundan belav bûn, bûne reberê xelkê. Îcar bi vî awayî, rêya şer'ê bi xelkê didan naskirin û li gundan dindarî di nav xelkê de zehftir belav bû.

Îro medresên kurdî, her çî xeylî zeîf mabin û te'sîra wan a kevin nemabe jî, hê di nava heyata civakî ya kurdan de cihekî mezin digrin. Li Kurdistanê, hê jî mela pir in. Dîsa li Tilloyê, li Diyarbêkrê, Bingolê, Aynabê, Mûşê medresên feal hene û tederîsat dewam dike. Lê mîna berê qîmet nadine wan. Lewra, êdî mektebên hemdem ên hikûmetê pir belav bûne; xelk zarwên xwe dişênine wan. Yek jî; exlebê kurdan li şehran xerba Anatoliyê de dijîn (rûdinên), mîna Stenbolê, Enqerê, Îzmîrê yan Mersînê... Li ser vana jî te'sîra mueseseyên dînî roj bi roj kêmtir dibe. Lê li Kurdistanê hê jî medresên muessîr hene; mîna medresên Mehabadê, Senendecê, yan ên Hewramanê. Ji ber vî awayî, em dikarin medresên kurdî dîsa ji berê rindtir îhya û ava bikin. Gereke bernamake, programme nû ji bona îslahata wan were çêkirin. Di vî îslahatê de ilmên fennî û dînî bi hev re, bi rewş û usûleke taze divê ku werin xwendin. Ji xeynî vî, zimanê ecnebiyan jî; mîna Îngilîzî, Fransî jî mumkin e ku werin hînkirin. Lê gereke ilmên dînî dîsa bîngeh bin. Ulûmê nû, yan ên fennî, divê nebin sebebê qetandina orf û enaneyê îslamî. Ko medresan bi rewşeke, bi bernamake baş werin îslahkirin yan

avakirin, dê qanûna tewhîda tederîsat jî fiilen were şekandin. Hem muhafezekirin û belavkirina zimanê me yê kurmançî dê mumkin be, hem jî çanda me wê rewşa jiyana me ya îslamî li Kurdistanê teqwiye bike. Naxwe di medresên kurdî de îstifadekirina ji her cîhetê îctîmaî û dînî û fennî, yan ferhengî, ko rêyeke baş were girtin dê gelek qenc be.

**"EW MUNASEBETA
 KU DI MABEYNA
 MEDRESÊ Û XELKÊ DE
 HEBÛYE Û DIYALOGA
 KU TASÎREKE MUSBET
 LI XELKÊ DIKIR, ÎRO JÎ
 XURÛRÊ DIDE MIN"**

M. İhsan Arslan (Serokê Giştî yê MAZLUM-DER)

Kes tineye nizanibe ku li Kher gundî camiyek û bi camiya her gundî re jî medresak hebûye. Medresên ku ji zemanê Osmaniyan de berdewam dikirin û di dema Cumhûriyetê de jî, tevî ku bi gelek mani'an re rûbirû mane jî, dîsa hebûna xwe domandine, li gor min divê meriv kitaban li ser fêde û girîngiya wan a li ser heyata civakî binivîse.

Li her gundî hebûna med-

resan dihate wê manayê ku li her gundî çend heb profesor û textor jî dijiyan û li her gundî li miqabilê talîma sistema îro, çend telebên îbtîdaî û îdadî û unîversîtê jî dijiyan. Çunkî di her hucrên tenîştî camîyan de, tevî bêîmkaniyan jî, heftêkê de şeş rojan û her roj ji sibehê heta mexribê, bi şiklekî zexm, ji elîf-bayê heta bi dersên fiqhê û tefsîrê û mantiqê û felsefê dihatine xwendin. Ew munasebeta ku di mabeyna medresê û xelkê de hebûye û ew destek û diyaloga ku tasireke musbet li xelkê dikir, îro gava ku ez lê difikirim ew hal hê jî xurûrê dide min. Ev avahiya ku bi gelek hêlê xwe ve mukemmeliyetê nîşan dide, bi sayeta fikr û nîzama heyata îslamî ya bêhempa çêbûye. Xelkê medresan fi-nanse dikirin û hemû ihtiyacê wan ji cem xwe tanîn cih; medresan jî li miqabilê vê, bêtêfrîq talîm û terbiyê didan zarokên xelkê û îxtiyarên wan jî sofî û sahibhîkmet dikirin. Ji xeynî malûmatên dînî, elimandina malûmatên dunyawî yên ku hewcedariyên wê rojê bûn jî îhmal nedikirin. Medrese weke ku ji hemû problemên xelkê re mercîa fetwê bûn, problemên wan yên huqûqî/edlî jî derhalê de hel dikirin. Medresan fonksiyonên muhîm mîna ên civakî, iqtîsadî û siyasî hilgirtibûn, bi şiklekî durust munasebeta mabeyna xelkê û dewletê /dareciyan jî dimeşandin.

Ev tiştên ku min piçkî ew

xulase kirine, divê ku ez bibêjim, mîsala wan encax li erda ku îslam lê hakim e meriv peyda dike. Bi vê sewiyê û berdariyê, domandina heyata medresên kurdî, îrtîbateke rasterast mabeyna wan û seyr û keyfiyeta medeniyeta îslamê û bi kêmanî tasîra fikra îslamî ya ku li ser xelkê ye pêk tîne. Dema ku xelîfe bi xwe ji aliman re, an ji şexulîslam re îtaetkar bû; dema mîrên feodal ji şexên wê herêmê re îtaetkar bûn; û dema ku axayê gund ji xoceyê medresê re îtaetkar bû, di ji-

yanê de seyreke musbet hebû. Belê îro, ko medrese tenê fêrgehên Qur'anê bin, ko xoce îmam-xetîbekî meaşdarê dewletê be, ko şexên tonton di kaşanan de dest û dawên xwe didin maçkirin, ko xort li çiyê û axayê meaşdar jî bi seroktiya parêzgeran li gundan eşqiyatiyê bikin, ko reîsê diyanetê memûrê dewletê be, ko serokên dewletê bi îcazeta Emerîqqa welêt îdare bikin; ne mumkin e ku meriv bi hevî be. Dibe bibe meraq; ma munasebeta medresan û siyasetê heye? Li gor min, divê

ku meriv medresan, yanê muessesên talîmê, mîna sitûna heyata civakî binerxîne.

Bi baweriya min, îro wacîb e ku meriv medresan vejîne. Heger li fonksiyona ku berê medresan îfa dikirin bête meyizandin, wê ehemmiyeta wan rindtir fam bibe. Medrese ne muessesên ku bi tenê kurdan ji wan îstîfade bikin, divê hemû misliman mîna ku medrese parçak ji heyata îslamî ne û qet'en ji îslamê nayên qutkirin, bimeyzênin û mutleqe ji wan îstîfade bikin. Dewlet ku çiqasî xurt be

jî, madem ku nikare li her gundî unîversîtekê çêbike, naxwe medrese her wextî wê lazim û fonksiyonel bin. Hîç ti fakulte şûna medresên gundan zebt nake û ti unîversîte jî şûna medresa mehelli wê zebt neke û fêda ku ji wan bête hevîkirin bi cih naynin. Ber'eksê unîversîtên ku ji xelkê dûr in, awantaja bi xelkê rûbirûbûnê di destê medresan de heye. Ev

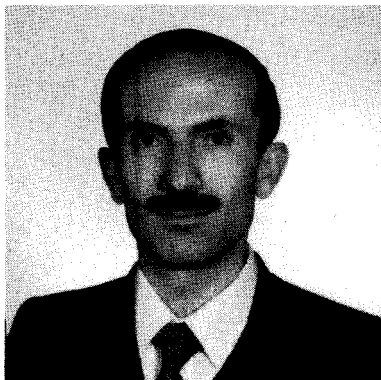
xusûsiyet ji xeynî ciheta civakî û iqtîsadî, xusûsiyeteke muasir a siyasî jî dide medresan. Ev xusûs jî xuyaye ku ji bo mislimanan tê çî ma'nê.

Medresên ku bi salan me wan îhmal kiribûn û hê nuh îro em ehemmiyeta wan ferq dikin, elzem e ku em wan îhya bikin. Çunkî civaka me bi heyat û tecrûba xwe dîtiye ku, xebatên ku ji xelkê dûr bin û yên ku xelk ne di nav de bin û yên ciheteke wan a îlmî û tasîra siyasî nîn be û hedefa wan ne ev be, ew ti fêdê nagihînin xelkê. Berî ku

derengtir bibe, heger ji bo telafîkirina vê îhmala me be jî, ez dixwazim vê ferziyetê bi bîr bînim ku divêt em camî û medresan vejînin û wan ji xwe re bikin qerargeh û fonksiyona wan zêdetir bikin.

•••

**“ZANYARÎ Û
REWŞENBÎRÎ Û
ÇANDA MILLETÊ
KURD, DEYNDARÊ
MEDRESAN Û
FEQIYAN E”**

Mustafa Goyanî (Muşawirê kovara Nûbihar)

Kurdistanê de cihê feqîfî û medresê li gora gelên misliman ên din, pir girîngtir û gelek bi siyanet û pişkdar-tir e. Belê mixabin dem û zemîna me dest nadit ku em vê yekê bi firehî diyaribikin.

Zanyarî û rewşenbîrî û çanda milletê kurd, deyndarê medresan û feqîyan e. Hunermend û edebiyatvanên kurd, berxwerê medresan in.

Programê medresê û pirtûkên rêzê 70 % î (heftê ji sedî) ji aliyê zanyar û rêzmanvanê hucran û medresan ve hatiye hûnandin û bingehkirin.

Hinek pirtûkên rêzê bi zimanê kurdî hatine karbestin û rêzkirin. Îlmên rêzimana erebî, behrek mezin bi saye-

ta alim û rêzmanvanên kurd berfireh û pêşve çûye. Em dibînin rêzmanvan û hozan û hunermendên mezin wekî Zemexşerî û Sibeweyhî û Elî Herîrî û Salah Şehrezorî û Mele Camî kurd in û van pirtûkên zimanê erebî û par-sî kirine.

Li pêşya dem û dewra dewleta Ebbasî li hemî herêmên Kurdistanê de medrese û feqîfî hatine karkirin û rêzkirin. Program û dersên medresan li hemî welatê Kurdistanê de wek hev in. Giraniya van programan li ser rêzimana erebî û ilmên ola îslamê ye.

Rêza xwendinê û rewşa feqîtiyê bi giştayî wekî jêrê de ye:

Li pişt xilaskirina xwendina *Qur'ana pîroz*, feqîyan dest bi xwendina *Mewlûda kurdî* û *Nûbihara Ehmedê Xanî* û *Eqîda Xanî* û *Mele Xelîlê Gulpikî* dikirin. Duwazdeh pirtûk li ilmê nehwe û şeş pirtûk li ilmê serfê de dixwendin û metnê wan jiber dikirin. Gelek li ser metnê pirtûkan şerh, li ser şerhê haşîye û li ser haşîyê zeyl û li ser zeylê berkenar nivisandî bûn. Li piştî serf û nehwe, ilmî îstîfare, mentiq, meanî, bedî', wadî', arûz, kelim, fiqih, hedîs, tefsîr û tecwîd dixwendin. Li piştî xilaskirina wan duwazdeh ilman, îcazname ji seydayê xwe distandin. Şadî û dîlanek mezin dihate rêxistin û karkirin ji bo sexmedarya xilaskirina ewan duwazdeh ilman. Şaş û cubbe li ber digirtin. Belga îcazê yadîgar digirtin. Li ewê belgê de navê seydayê wî û seydayê saydayê heta bigihit Resûlê ummetê dihate zebtkirin û navê feqî jî dibû *Mela*.

Rewşa medresan de çar pêstirk û qonax hebûn. A ewil: *suxtetî*; ya duwan: *talibî*; ya sêyan: *musteîdî*; û ya çaran: *melatî* bû.

Li pirtir gund û bajarên Kurdistanê de medrese hebûn. Rêza xwarin û aboriya feqan li ser ratiban bû. Her malek rojê de danek ya du dan xwarin dişande medresê. Şagirtan (*suxteyan*) ratip di-anîn û talib û musteîdan der-sa feqîyan ji wan re tekrar dikirin. Her kesek siyaneta wan digirtin, cilê wan dişuştin û mesrefa wan pêk tanîn. Zanyarên mezin rabûn ji wan medresan, lewra xwendina wan sirf ji bo bîr û bawerya îslamê bû.

Kêmasiya mezin di wan medresan de; ilmên fennî û sin'at û teknîkê tine bûn.

Îro kurd dikarin pir bêr û kar bikin ji wan medresan: Lewra gelê kurd bahra pitirî hê jî li ser bîr û bawerî misli-maniyê ye û hem jî medrese te'mînat û sexbêrî ye ji bo derdewama ziman û edeb û hunera kurdî. Lewra em dibînin, hemî rêzmanvan û wêjevan û hozan û gelek zanyarên kurdan, berxwarên medresê û feqîtiyê ne.

Kurd dikarin medrese bikin pêstirk û sêlim ji bo standina maf û heqên xwe yên merivahî. Divê nifşekê nû û zana kar bexin ji bo standina welatê xwe û namûs û mal û ola xwe ji bin destên karbidestên û faşîst û zaliman. Dikarin gelek Şêx Seîdan û Seyyid Riza û Şêx Mehmûd û Salahaddîn û Şêx Ubeydullah û Xaniyan û Baban û Barzanî û Nûrî û Kawan û Teyran û Cizirî û Bateyî û Cîgerxwînan kar bixin û rakine li ser piyan.

NAMEYÊN BÊCEWAB/17-18

7 Sibat 1992

Mecnûn'ê ku dilê xwe l'ber tava çolê hênik dike li kû ye
Ez li kû me dema ku yar dibihure bi naz û eda ji nav tirban
Canê ku kefen diçirîne û radibe li kû ye

Umrek dirêj dibihure çetela wî yek alî
Bihîstin yek gotin yek hemû nalîn yek alî
Hespê pêşbaziye ye dil mehkûmê aşê avê
Ez li kû me kehêlê nal safî ji zêr li kû ye

10 Hezîran 1992

Kaniya qurneşikestî ya meydanê
Qehra qelişî ya hinar hinar
Bedela huzna bîst û çar ayar
Terekeya dileke şikestî

Ma sed li ber vê pêlavê disekinin
Hele kaşaneyên mûnîs ku li ber derya ne
Mubtelayî çendîn û çend restorasyonan
Dilek ku ji derve sor, mayinistan ji hundir

Û dibe ku baran dibare
Li Bayezîd kevok nînin
Ya şemate û baran
Ma ez ê nuha bi vê tenêtiya xwe çî bikim

Meselen ez karim ji miroveke rêbiwer re
Çavê te hene di bin birûyen te bibejim
Ez karim sitiraneke mehzûn jî terennum bikim
Helbet ku ez karim ti tiştî jî bikim

Ez karim dest bi helbesteke nû
Bikim û dile xwe bilorînim
Çi îşe dildar heye li Bayezîd
Ma ez ê li kû peyda bikim

Çinara wî aliyê behrê çî halî de ye gelo
Ma huznê bêjing kirye û bêjinga xwe daniye alîkî
Çi îşe dildar heye li van deveran
Ez heme û, huzn heye bi tenê

Sabah Kara

NUQURÇ

13.

Dema ku ez zarok bûm, li wî bajarê xweşik
Navê serokên dijmin, yan ker bû, yan jî dehşik
Piştî van hemû salan, tiştek hate guhertin:
Êdî bi zêrkurtan in, lê esl ew esl e bê şik

14.

Min bihîst Nuqurç'ê min li mêro tehl hatine
Gotî, qelem tûj kiriye, qaşo li benda min e
Lawo dev ji zirînê berde, ey kerê keran
Ma heta îro zirîn, ka bi kî, çi kirine

15.

Kuro wellah û billah ev ne demokrasî ye
Eslê vê dezgeha te, daf û dizokrasî ye
Ev heftê sal in ku tu bênamusiyê dikî
Bes e lawo, daxwaza me heq û azadî ye

16.

Berya çend salan te d'got, "gereke tu wek min bî
Li gor kitêbên ecdad, tu şexsek modernîst î"
Lê l'dewran binhêr îro, li gor te "ez paş de me"
Lê "helbet şik nîne ku, yê te tu reformîst î"

Mela Qasim

PAReKENdE

Sabah Kara

Rexneker û rexneber

Rexne, ji rexneber zêdetir, qîmeta rexneker nîşan dide.

...

Tiştê ku di guhertinê de nayê guhertin

Li tiştê ku di guhertinê de nayê guhertin bigere.

...

Kitêba qenc û neqenc

Kitêba ku te mecbûr nake tu cardin bixwînî, ew ne ti kitêb e.

...

Zilma vî diyarî

Li vî diyarî zilm weke piyangoyê ye; wê kengî li te bixe, ne malûm e.

...

Zarokuştin

Meriv çawa kare zarokan bikuje?

...

Ser û şefqe

Hinin bi serê xwe difikirin; hinin bi şefqa xwe.

...

Tefsîrên muxtelîf

Serê beran jêkir û got: "Çi heywanekî pîs... Destê min lewitand!"

...

Qencî

Heger tu ê nebê serî, naxwe qencyê neke.

...

Însan û mana

Însan ew e ku li manaya xwe digere.

...

Hildana serê tijî û serê vala

Tu serê vala hilde nehilde çî fêde.

...

Mukafat û ceza

Heger tu mukafatê nadêyê, naxwe heqê te tineye ku tu cezayê bidêyê.

...

Cawa sor a matador

Dijminê eslî, tim dijminên xeyalî dide ber me, da ku em bi wî re necengin. Weke matador, cawa sor dide ber ga, da ku piştê lê bişkîne.

...

Nietzsche li kê digeriya

Camus dibêje: "Nietzsche li Îsa'kî digeriya ku xwedyê dilê Sezar'kî be." Min li ber vê gotina Camus, noteke wisa nivîsandiye: **Naxwe li Muhemmed digeriya!**

...

Mexlûbiyeta mazlûm

Ey zalim! Mexlûbiyeta me, ne kambaxî ye ji me re; û ne pîrozî ye ji te re.

...

Xelaskirina Kurdistan

Heger em ê Kurdistan'ê bi kuştina zarokan xelas bikin, bihêlin bila Kurdistan wi-

sa bimîne.

...

Hevaltiya Xweda

Heger Xweda heval ê min be, ez ê çima hevalkî xwe winda bikim?

...

Însan

Însan him ronî ye, him tarî; him bi hêz e, him bê hêz; him mezin e, him biçûk.

...

Nan û goşt

Hinin ji bo nan dişuxulin, hinin ji bo goşt.

...

Çawa û çî

Ji hunermend re, çawa ji çî muhîmtir e.

...

Tu û mirov û Xweda

Bi xwe re be; bi mirovên din re be; bi Xweda re be. Guh bide xwe; guh bide mirovan; guh bide Xweda. Bi xwe re bipeyive; bi mirovan re bipeyive; bi Xweda re bipeyive.

...

Azadiya mêjî

Ji bo însan ti tişt ji azadiyê muhîmtir nîne; azadiya herî muhîm jî, azadiya mêjî ye.

...

Mermerê xam û heykel

Bûyerên ku qediyane yan

dîqedin, ji bo hunermend, weke mermerê xam ê heykeltraş in. Huner, nivîsandina van cûr bûyeran bi tenê nîne; lê ji van bûyeran weke mermerêkî îstîfadekirin û jê heykelek çêkirin e.

...

Tiştê ku meriv perîşan dike

Du tişt meriv perîşan dike: **Ez karim her tiştî bikim.** û **Ez nikarim ti tiştî bikim.**

...

Hînbûn û hîndan

Meriv bi nivîsandina tiştina, bi tenê hîn nake; hîn jî dibe.

...

Şarezakirin

Şarezakirin, ji elimandin û hînkirinê hê çêtir e.

...

Li kûderê û çawan

Ya muhîm, ne ew e ku, tu tiştê hê nehatiye gotin bibêjî; ya muhîm ew e ku, tu **li kûderê û çawan** dibêjî.

...

Nivîsandin û hînbûn

Meriv bi nivîsandinê, ji xwendinê zêdetir hîn dibe.

...

Kurd çî kes e

Tu bi axaftin, fikirîn û nivîsandina xwe ya bi kurdî ve kurd î. Tu nikarî bi axaftin, fikirîn û nivîsandina xwe ya bi tirkî, yan bi zimanekî din bibî kurd.

...

Azadî û çekdarî

Feylezofê fransî Alain tiştêkî calib dibêje: "Xelaskin, azadkin û netirsîn. Mirovê azad, wê dev ji çekan berde."

...

Dizokrasîya Tirkiyê

Li Tirkiyê ne **demokrasî** lê **dizokrasî** heye; û ev **dizokrasî** li ser sê esasan bîna bûye: **Zêr, zor û tezwîr.** Yanê mirovan yan bi **zêran** dikirin, yan bi **zorê** bédeng dikin, yan jî bi **tezwîrê** dixapînin.

...

Jiyan û xewn

Weke ku Shakespeare jî dibêje: "Jiyan û xewn, ji yek qumaşî ne."

...

Azadfikrî û şubhe

Azadfikrî, berî her tiştî, xwe bi **şubhê** nîşan dide. Lê

gereke neyê jibîrkirin ku **şubhe**, ne **weswese** ye. Lewra **weswese** zeîfî û bêhêziyê nîşan dide; lêbelê **şubhe**, delîlê qewet û hêza eql e. Bi tenê mirovê dîn e ku bi her tiştî bawer dike û ji ti tiştî şubhe nake.

...

Delîlên hovîtiyê

Montaigne tiştêkî pir xweş dibêje: "**Înatçîtî û zirtekî**, delîlên hovîtiyê ne. Ma kî ji ker emîntir, înatçîtir, kibartir, ponijîntir, dilgirantir û cidîtir e?"

...

Qîmeta xwe jidestdan

Ko **em** qîmeta xwe ji dest nekin, **ti kes** nikare qîmeta me ji me bistîne.

...

Xetta heyatê

Xetta heyatê geh bi jor de bilind dibe, geh bi xar de da-dikeve. Ma kes kare bi xettên **rast** bi tenê, wêne çêbike?

...

Zemanê windabûyî

Zemanê hatiye windakirin, ne li **paş**, lê li **pêş** tete peydakirin.

...

Rojhilat û Rojava

Li gor min **Rojava** tete manaya mirovên têr; **Rojhilat** jî tete manaya mirovên birçî. Loma Afrîqa Başûr, parçek ji Rojava ye; lê dewletên Emerîqaya Latîn, digel vê qasê ku li wî aliyê dinyayê ne jî, parçek ji Rojhilat in.

...

Em û azadî

Me azadiya xwe ji dest da; ne **wan** bir.

...

Dîwarê li dormadorê me

Mirov pêşî li dormadorê bajarê xwe dîwar çêdikirin, da ku **xwe** muhafeze bikin. Paşê li dormadorê hewşa xwe dîwar çêkirin, cardin da ku **xwe** muhafeze bikin. Lêbelê ev jî têra wan nekir. Dawî, her yek li dormadorê xwe dîwarên nayin dîtin çêkirin, cardin da ku **xwe** muhafeze bikin. Gelo piştî vê yekê, wê li dormadorê çî, dîwar çêbikin? Li dormadorê mējiyê xwe?! Û wê **xwe** ji kê muhafeze bikin? Ji **xwe**?!

Xweda çiqas rast gotiye: "Xweda jibîr kirin; Wî jî, nefsawan bi wan da jibîrkirin." •

MONA ROZA

3. Poşmanî û çileyay

Ba diweze, baran dibare, rovî diqutifin
Darek êzing rihnî dike ocaxê
Diya wî li ber agir perîşan
Diya wî di nava agir de azad
Ba diweze, baran dibare, rovî diqutifin

Baran di nava piştay wî û piştay min de ne
Stran di nava lêvê wî û lêvê min
Sirreke dîwane kir hezar parçe dilê min
Dengê wan têt dengê zarokên gunehkar
Stran di nava lêvê wî û lêvê min de ne

Qama min jî kin, ya wî jî kin bû
Ji ber ku min ji pora wî ya lûle lûle maç nekir
Axa wî ya di vê ocaxê de dişewite
Şewitand di xewna min de her şev destê min
Qama min jî kin, ya wî jin kin bû
Çavê min kesk in, çavê wî reş in
Ez biqasî guneh spî me, ew bi qasî tewbê reş e

Di nava destê wê de ye serê diya wî
Tiliya wê de hungulîskek ji rojê rihniyê wê
Sûretek daleqandî ye li ber dîwar
Rû bi mirêkê, bi şevê û bi dîrokê
Di nava destê wê de ye serê diya wî

Devê tifiqekê li hewayê ye
Dike ji nişka bêfîşeg biteqe
Ez keçeke biçûk im, ez keçeke dîn im
Hun min çi fam dikin hun
Tifingek dike ji nişka bêfîşeg biteqe

Keçên ku xwe bi pûşekê ve girtine
Min wan kişand ji dawa wan
Ez çî bikim sînga min bi bayê Qerecdaxê ve tijî ye
Min ji diya xwe şîrê ewil li Geyve vexwar
Roj li Ankara, li Çataldax daye ji zîndanekê
Tiştêk nemabû ez ê bimiryame bi dewsa
Keçên ku xwe bi pûşekê ve girtine

Pisîk xaliyan parçe dîkin
Rihniyeke sor dikeve erdê
Derman nîne di çongê diyê de
Serê diyê bûye du parçe
Agir nikare li rihê însan hukim bike
Ba nikare li perda hukim bike
Pisîk xaliyan parçe dîkin
Guldankên di agir de gulê zer divekin
Wek nanekî kizirî disekinin
Dengên ecêb xerîb têne guhê min

Mirovên ku ji hêka çivik derdikevin
Axur de hespekî zîn dîkin
Dengên ecêb xerîb têne guhê min
Ez stranek im ez lorînek im
Ez mûyek li rûyê Meryem im
Nefesa ezîzek min difirîne
Destê Xweda dilê min de disekinin
Bi nexan girêdayî ne piyê min ê cîcî
Welatê wî me ez, xurbeta xwe me

Ez hesreta ezîzekî me
Ez mûya li ser lameya Meryem im
Çavê min kesk in, erê çavê wî reş in
Ez bi qasî guneh spî me, ew bi qasî tewbê reş e

Ocax ditefe, agir dibe xwelî
Pora diya wî spî
Diya wî pora xwe dipirtikîne
Di nava agir de gul diveke, selwî mezin dibe, hevrist mezin dibe,
zarok mezin dibe

Ocax ditefe, agir dibe xwelî
Diya wî rihê min de bi ser rihê min de dinixume

Tavek ku perrê mêşan germ dike
Wê axê biqelêşe û derkeve
Heger jin bibêjin ku dijîn
Heta ku bê stran bin nikarin bijîn
Jinan, stran û dûpişk rihnê dikan
Jinan, stran û jehran rihnê dikan

Êdî ez ê herim hesp bi zîn dikan
Ez ê xatireyên xwe yeko yeko bişewitînim
Ez ê kirasê xwe pare pare bikim û
Ji jîjoyên bi jehr re bihêlim
Ez ê derkevim ser lateke spî û
Guleke reş bi sînga xwe ve kim
Ez ê bi alî tava diçe ava fişengan bavêjim û
Xwe bi valahiyê de berbidim

Behrek ji bin piyê min ve diçe
Ez keçeke biçûk im, ez keçeke dîn im
Hun min çi fam dikan hun
Êdî ez ê herim hespê min dişehe
Zarokek mûm dixwaze, miriyek stran dixwaze
Behrek ji bin piyê min ve diçe, behrek
Çavê wî bandikin min, ez nikarim bisekinim, nikarim
Çavê min kesk in, ah çavê wî reş in
Ez bi qasî guneh spî me, ew bi qasî tewbê reş e

Sezai Karakoç
Ji tirkî: Hozan Oflaz

KAMPANYA ABONETIYÊ

Yên ku di vê sala duyemîn de bibine aboneyên Nûbihar,
em ê kitêba **Nimêj Dikim** diyarî wan bikin.

Bedela abonetiye (Li hundir): 180.000 TL. (Li derve): 60 DM.

Ji hundir re, postgiro (postaçekî): Süleyman Çevik, 658265

**Ji derve re, hesabbank (banka hesap numarası): Süleyman Çevik, İş Bankası
Yavuzselim Şubesi, 1079 - 30100 - 3118770**

Navnişan: Nûbihar, Kızıtaşı Cad. Kuriş Apt. 51/3 Fatih-İstanbul

Tel: 533 75 88 Faks: 524 00 38

ÎHMALKIRINA PIRSA KURDÎ, BINKETIN E

Süleyman Çevik

Heqê ti kesî tineye ku li gor xwe îslameke nuh damezrîne. Îslam bi hukmên xwe, bi edalet û wekhevî û rastiya xwe, li meydana ye. Xwedê Teala, heqekî zêde nedaye ti kesan û xelkan; û ti millet li cem Rebbê Alemê bi îmtiyaz nîne. Her mislimanê rast, bi van rastiyan jî dizane.

Îslamê, heqê di her alî de wekhevîna me û xelkên din daye me. Ev jî besî me ye. Em tiştên ku îslam red dike, naxwazin. Bi şiklekî din, em naxwazin hakîmîyeta kurdan li ser xelkên din ava bikin û ziman û çanda xelkekî qedexeyê bikin, ji masatê rakin û bi zorê bi wan kurdî bidin xwendin. Ev nijadperistî ye; îslam jî, vê nijadperistiya kirêt, red dike.

Heq û neheqî wexta werin cem hev, misliman bi feraseta xwe, terciha xwe li ser heqiyê dike. Misliman ji bin tesîra her fikr û ramanên xeyrî îslamî, lazim e derkeve û kî zalim e, wî kesî eger bikaribe bi hal û hereketên xwe, nebe, di wîcdana xwe de mahkûm bike.

Kurd îro ne xwediyên mal û milkên xwe ne. Maleke wan tineye ku tê de star bibin.

Her roj di ajansên televîzyonê de, rojnaman de em dibînin ku kurd di perîşaniyê nuh de dijîn. Yan ji welatên xwe koçber bûne, yan di welatê xwe de hatine kuştin; yanê tim û tim jiyaneke perîşanî didomînin.

Rayedarên Tirkiyê her ciyê Tirkiyê welatê kurdan jî dihesibînin; lê kurd ji hinek bajarên roava êdî tene qewirandin. Li her ciyên Tirkiyê bi piranî karên giran û zehmet îro li para kurdan ketine. Kurd û tirk di mesela îraqî de ti carî li vî welatî wekhev nebûne. Herdu xelkan jî, ji bona ku misliman in, pir zehmet û eziyet kişandine. Lêbelê kurdan, xeyrî mislimaniyê, ji kurdiyatiyê jî pir kişandine. Feq û dolab û fêlbaziyên ku ji tarîxê heta roja îro li serê kurdan geriyan e û digerin, bêhed û hesab in.

Em ti carî înkâr nakin ku kurd li Tirkiyê ji bo çareserkirina pirsê kurdî, her dem hewcedarê desteka tirkan in û vê destekê nestînin jî, nikarin ji bin vî barî derkevin. Lê mixabin her roja ku derbas dibe, ji bo herdu xelkan jî, rojê xirabtir û tarîtir dibe. Ji dêvla ku wê nola hev bifikirin, fikrên wan ji hev dûr dike-

vin. Çiqas ji xortên kurd û tirk tene kuştin, dijminahiyek di navbera van herdu xelkan de tete meydana. Ev dijminahî ti fayde ne dide kurdan, ne jî dide tirkan. Jixwe dewletên ûrmezî ji bo ku ûrên xwe hê zêdetir dagirin, di navbera mislimanan de, ji bill fesadiyê ma çî kirine? Naxwe ji bo çareserkirina pirsê kurdî, em hewcedarê dostanî û hevaltîya tirk û ereb û ece-man in jî.

Mislimanên Tirkiyê, di zemanê nêzîk de, bi piranî li ser pirsê kurdî ji rejîma Tirkiyê cuda nefikirîne û maziya wan di vê pirsê de pir paqîj nîne. Eger ji nezaniya xwe ye, eger ji sebebeke din e, mîna rejîmê li kurdan nihêrîne û li gor xwestinên û destûrên rejîmê hereket kirine. Milletê kurd ji heqên maddî û manewî bêpar maye. Çand û ziman û navên wan qedexeyê bûye. Kurd, di welatê xwe de esîr û perîşan bûne. Lêbelê mislimanên tirk bi piranî ji van neheqîyan re bêdeng mane, bûne parêzkerên rejîmê û ji bo domandina rejîmê, bi ziman û qewet û bi duayên xwe bûne destek. Ev kesên misliman, di pir aliyan de li hember rejîmê derketine, lê

di hinek ciyan de, xusûsen di mesela kurdî de mîna rejîmê fikirîne. Dewletê jî li cihkî esasên îslamê ji holê rakirîye, li hember mislimanan ji bo pêşdebirina îslamê asteng derxistiye, li aliyek din îslameke nîvçe ji xwe re kirîye merdîwen û pê derketiye hedef û meqseda xwe.

Di her meselê de mîhenga mislimanan esasên îslamê ne. Kesên ku xwe misliman qebûl dikin, mecbûr in ku vê heqîqetê jî qebûl bikin û van esasan ji her cûr hereketên xwe re bingeh bigirin. Tiştên ku îslam dixwaze kesin yan jî rejîmin wan tiştana nexwazin, li ser misliman şert e ku xwe bi esasên îslamê ve girêde û li gor îslamê bimeşe.

Ya rast, di mesela kurdan de ji tirkan pir kes tiştêkî dirust nizanin. Nav xelkê tirk de, ti kes ji zilm û tadayiya ku kurd dikişînin xeberdar nîne. Îmkana kurdan nebûye ku vê zilma ku dikişînin ji xelkê tirk re bibêjin. Ji vê sebebê em nikarin însanên wisa ku ji meselan bexeberin tewanber jî bikin.

Îslamê çi heq daye mîletên din, ewqas heq daye kurdan jî; ji heqê çandî heta heqê avakirina dewletê daye xelkê kurd jî. Lêbelê di pir hêlan de gava pirsê kurdan tê masatê mislimanên Tirkîyê, îslamê jibîr dikin. (Helbet pir mislimanê tirk hene ku, ew jî mîna me difikirin, em van kesana ji van gotinana tenzîh dikin.) Dewleta Federe ya Kur-

distana Iraqê, wexta li Başûr îlan bû, li Tirkîyê di nav kesên li hember vê dewletê derketin de, pir misliman jî hebûn. Eger dewleteke Tirkî li wir ava bûbûya, ma ev kesana wê dîsa li hember wî îşî derketana? Bêguman na.

Ji mislimanan pir kesan pirsê kurdî îro ji grûbên çep re terk kirine, xwe bi vê pirsê naêşînin û vê pirsê ji xwe re tew nakin derd. Carna xwe dirêjî Filipînê dikin, carna li Keşmîrê ne, carna li Filistîn in û carna jî xusûsên ciyê ku tirk lê dijîn; li Azerbeycan û Qerebax in. Ev ciyê ku me jimartin, tev tê de birayên me

yên misliman di zilman û şertên giran de dijîn. Ev sed sal e ku gelê kurd zilmê dikişîne, lê nizanîm çima bala van mislimanan nakişîne? Nizanîm çima navê Kurdistan li wan tûj û tirş tê? Derdê kurdan ji xwe re nekirine derd, mislimanên ku li ser perîşaniyeta kurdan disekinin jî, wan kesana bi PKK'ciyê suçdar dikin. Mantiqeke wisa teng û dîtineke bêferaset tine ye. Xelkêkî misliman di nav agirên de maye, em jî bi navê mislimantiyê wan ji xwe dûr dixin û teslîmî kesên din

dikin. Berî 12'ê Îlonê, parastina heqê karkeran, karûbarê kesên çep bû. Yek mislimanekî rabûna heqê karkeran biparista, ew mislimana bi komunîstiyê suçdar dibû. Îro jî, ev mantiqa heye. Yek rabe heqê kurdan biparêze, rasterast di çavên van kurtbînan de dibe PKK'ci. Kesên bi vê mantiqê difikirin, di nav cemaet û komelan de belav bûne.

Tiştên çewt û xirab, di paşila heqperestan de nayên veşartin. Kesê ji bona xwe behsa heq û qenciyê bike, ji xirabî û neqenciyên li ser kesên din re jî nikare bédeng bimîne. Ev kesa, eger misliman be, di meseleke wuha de wezîfa wî hê jî girantir dibe û lazim e zêdetir heqperest bibe.

Misliman bi dev û hereketên xwe, li hember her cûr mirovan; çî misliman bin, çî ji dîneke din bin, lazim e heqperest be.

Ne ti carî zilma li ser xwe qebûl dike, ne bi xwe li kesî zilmê dike û ne jî zilma li ser mirovên din qebûl dike. Misliman eger birayê wî li ser kafirekî zilmê bike, nikare ji zilma birayê xwe re jî bédeng bimîne. Lewra dîne mazlûman çî dibe bila bibe, ji bo piştgirî û destekirina mazlûman, tiştê lazim û şert, mazlûmiyeta wan kesan e. Parastina heqên mazlûman û derketina li hember zaliman, destûreke îslamî û însanî ye. •

NE MUMKIN E JI BÊHNA TE XWEŞTIR GUL Ê REYHAN HEBE

Ê ku carkê te bibîne
Hemû umr te jibîr nake
Wê jibîr bike her dînî
Tu ê bibe tesbîha wî

Zahidê ku taet dike
Ko çavê wî bi te keve
Wê jibîrke tesbîha xwe
Û wê bi secdê bikeve

Ê ku şekir di dev de ye
Dema çav bi te bikeve
Wê jibîrke şekirê xwe
Ku bimije yan jî bixwe

Ev evîna min a bi te
Ko bixwazin qîmet bikin
Heger milkê du cihanan
Bidin jî têra wê nake

Heger ku du cihan tijî
Bi bax û bostanan bin jî
Ne mumkin e ji bêhna te
Xweştir gul û reyhan hebe

Ger horiyên heşt cennetan
Arastinî bi vir de bèn
Dilê min ji eşqa te qet
Eşqeke dinê naxwaze

Bêhna gul û reyhanan tev
Ji aşîqî re maşûq in
Maşûq ji ber çavê aşîq
Ne mumkin e winda bibe

Dema Îsrafil li sûr xist
Hemû mexlûqatî rakir
Guhê min ji bil dengê te
Dengê ti kesî nabhîse

Heger zuhre j'asman bê
Û tembûra xwe newaxtke
Tê cardin îşreta min be
Çavê min ji te qut nabe

Êz ê bi xanûman çib'kim
Du cihanên bê te çib'kim
Tu ji herduwan çêtir î
Bila kes ji vê şik neke

J'dema Yûnis hij te kirye
Can bi mizgînî têt kirye
Her dem jiyanke nû de ye
Ku nizane kevnbûn çiyê

Yûnis Emre
Ji tirkî: Hozan Oflaz

FERHENGA SEMANTİK A ZIMANÊ KURDÎ

Sabah Kara

armanc (:hedef, amaç, gaye, fikir. **amaç** a ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Parsî: **amac** (:nişan alinan yer, hedef, amaç) İngilîzî: **aim** (:amaç, nişan almak, amaç edinmek, hedef)

armancgeh (:nişangah, hedef alinan yer) Parsî: **amacgah** (:nişangah)

arzû (:arzu, istek. **arzu** ya ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **arzok**, an **arzûk** (:istek, dilek, sevgili, arzu) Parsî: **arzû**, an **arizû** (:umut, istek, arzu, dilek)

asan (:kolay) Pehlewî: **asan** (:kolay, olabilir, sıkıntısız) Parsî: **asan** (:kolay) İngilîzî: **easy** (:kolay) Fransî: **aisé** (:kolay)

asayiş (:asayiş, barış. **asayiş** a ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **asayişn** (:asayiş) Parsî: **asayiş**. İngilîzî: **peace** (:barış)

asik¹ (:mide) Pehlewî: **eşkemb**. Parsî: **şikem**. İngilîzî: **stomach**. Fransî: **Estomac**.

asik² (:ceylan) Avestayî: **asu** (:hızlı giden) Sanskiritî: **asev**. Pehlewî: **ahûk**. Parsî: **ahû**.

asîman: (gök, sema) Aves-

tayî: **esmen**. Pehlewî: **asman**. Parsî: **asman**. İngilîzî: **sky**.

asîw (:bela, felaket, afet) Parsî: **asîb** (:dert, sıkıntı, bela, ziyan, darbe)

astan (:bölge) Parsî: **astan**, an **astane**, an **stane** (:dergah, eşik) İngilîzî: **section** (:bölge)

astar (:elbise veya yatakların iç yüzü, astar. **astar** a ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **aster**. Parsî: **aster**.

asîde (:tenha, yalnız, rahat) Pehlewî: **asuten** (:istirahat, sakinleşmek, dinlenmek) Parsî: **asûde** (:zahmetsiz, dalmış, uyumuş) İngilîzî: **ease** (rahat) Fransî: **aíses**, an **aisé** (:rahat)

aş¹ (:değirmen) Pehlewî: **as-yap** (:yuvarlak taş ve bu taş sayesinde tahılı un haline getirmeye yarayan alet, değirmen) Parsî: **asya**, an **asyab**, ji terkîba **as+y+ab** (:taş+su, su taşı, su değirmeni)

aş² (:yemek. **aş** a ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Sanskiritî: Ji kokê **ad** (:yemek) û bi şiklê **as** (:yemek). Latîni: **edo** (:yemek) İngilîzî: **eat** (:yemek) Alamanî: **essen** (:yemek) Parsî:

aş (:yemek)

aşifte (:perişan, fahişe) Avestayî: **axşeob** (:muzdarip olmak, tahrik olmak) Sanskiritî: **ksobhate** (:öfkelenmek, heyecanlanmak, devrim) Pehlewî: **aşoften** (:perişan olmak, çatışmak, öfkelenmek) Parsî: **aşuf-te** (:perişan, perişanlık, aşık) Fransî: **accablé** (:perişan)

aşitî (:barış) Pehlewî: **aştîh** (:barış, huzur, savaşın zıddı) Parsî: **aştî** (çatışma ve çekişmenin sonunda anlaşma ve uyuşma, dostluk, barış)

aşıyan (:yuva, kuş yuvası) Pehlewî: **aşeyene** (:yer, saray) Ermenî: **şên** (:köy) Parsî: **aşıyan** an **aşane** (:yuva, kuş yuvası, ev, sığınak) İngilîzî: **shelter** (:sığınak) Fransî: **asile** (:sığınak)

aşîna (:bildik, tanıdık, aşina. **aşîna** ya ku tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Avestayî: **axşna** (:tanımak) Pehlewî: **aşnak**. Parsî: **aşîna** (:yabancıнын karşıtı, dost, arkadaş, tanıdık, taniyan, aşina) İngilîzî: **acquaintance** (:tanıdık, aşina)

av (:su) Avestayî: **ap**. Sanskiritî: **ape** an **ap**. Pehlewî:

ap. Parsî: **ab.** Îngilîzî: **water** (:su) an **sap** (:bitki öz-suyu) Fransî: **eau** (:su)
ava (:bayındır, māmûr) Pehlewî: **apaten** an **apat.** Parsî: **abad** (:kurulu, bayındır)
avdest (: abdest. **abdet** a tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) **av+dest** (:su+el) Parsî: **abdest.**
avêtin (:atmak, savurmak) Pehlewî: **hendaxten** (:acele etmek, hücüm etmek, düşmek) Parsî: **endaxten** (:atmak, savurmak)
avis (:gebe, hamile) Avestayî: **apusra tenu** (:bebekli, gebe) Pehlewî: **apusten.** Parsî: **abisten** (:gebe, hamile)
awaz (:ses, bağırs, seda, gürültü, çığlık) Avestayî: **wec**

an **wek** (:söylemek) Sanskirîti: **wac.** Pehlewî: **waj, wajek.** Parsî: **awaz** (:ses, çağrı, yüksek sesle bağırs) Latîni: **vox.** Îngilîzî: **voise.** Fransî: **voix.**
ax (:toprak) Pehlewî: **xok.** Parsî: **xak.**
axur (:ahır. **ahır** a tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **exwer.** Avestayî: **akwere.** Parsî: **axur.** Fransî: **écurie.**
ayîn (:dua, ayin. **ayin** a tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **ayên** an **advên** an **ayîn** (:bakış, görüş) Parsî: **ayîn** (:zinet, süs, adet, tarz)
azad (:özgür, azat. **azat** a tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye) Avestayî: **zate** (:asil, soylu, şerefli) Pehle-

wî: **azat.** Parsî: **azad.**
azadî (:özgürlük) Pehlewî: **azatîh.** Parsî: **azadî.**
azar (:acı, eziyet, sancı, azar. **azar** a tirkî de jê tê îstifadekirin, a me ye.) Pehlewî: **azar.** Parsî: **azar.**
azman (:gök, sema) Avestayî: **esmen.** Pehlewî: **asman.** Parsî: **asman.**
azmûn (:imtihan, deney, tecrübe) Pehlewî: **azmayişn** an **uzmayişn.** Parsî: **azmûn** an **azimûn.** Îngilîzî: **examination.** Fransî: **examen.** Alamanî: **examen.**
azwer (:muhteris, hırslı) Pehlewî: **azwer.** Parsî: **azwer.** Îngilîzî: **avaricious.**
azwerî (:hırs, tamah, aç gözlülük, ihtiras) Pehlewî: **azwerîh.** Parsî: **azwerî.** •

NÊÇÎRVANÊ DILQENC

Meryemxan

Wextekî zehf berê de, di qesreke mezin de siltanek jiyiyaye. Wezîreki wî sultanî hebûye, navê wî Nasruddîn bûye.

Nasruddîn zehf heznêçir bûye. Heftêkê de ya hindîk ku carekê neçita nêçîrê, nekarîbû li cihê xwe bisekinîya.

Rojekê ji rojan Nasruddîn dişa derketiye nêçîrê. Çûye nava dahleke tîjî hêşinahî û dar û ber. Dema li heywaneke ku binêçîre geryaye, nişka ve xezaleke çêlik hatiye rasta wî. Xezaleke gelekî piçûk û şîrn bûye. Ji sekna wê kifş bû ku hê nû bi ser piya ketiye.

Xezala piçûk, pêşî bi awireke bêtewane temaşeyî Nasruddîn kiriye û piştî re hêdî hêdî dest bi revê kiriye.

Wê gavê kurê Nasruddîn ketiye bîrahiya wî. Dilê xwe de arzûyeke mezin his kiriye ku ve xezala çêlik bigire û ji kurê xwe

re bibe.

Gavêkê de xezala piçûk girtiye. Bi nazîkî xezalê dixê hembêza xwe û li hespê xwe siwar tê û rêya qesrê digre.

Nasruddîn rêya qesrê girtiye ya girtinê, lê xezala dê!.. Serê xwe radike, der û dora xwe temaşê dike lê çêlika xwe nabîne, vê re diperpîte. Vir de direve, wirde direve, hew dibîne ku çêlika wê di hembêza Nasruddîn de ye. Jan dikeve dilê wê û bi dengêkî şewat dikale.

Nasruddîn, hembêza wî de xezala çêlik, ser piştî hespê xwe bi şahî diçe. Wê gavê dengêkî seh dike, digel vê sehkirinê temaşeyî piştî xwe kiriye. Xezala dê dibîne. Dîtin û hîlbûna wî bûye yek. Xezala dê bi çavên masûm û mehzûn temaşeyî Nasruddîn dike û bi daxwaza çêlika xwe diperpîte.

Pêşbera vê manzerê (dît-

barê), dilê Nasruddîn şewittiye. Seba ku xezala çêlik ji maka wê qetandiye poşmanî ketiye dilê wî. Çêlika xezalê hêdî berdaye, xezala çêlik dema ku serbest maye, wê gavê de reviyaye rex maka xwe...

Dilê xezala dê ji, yê çêlikê ji ji vê azadiyê gelek geş bûye. Ji kêfa hindîk mabû ku bifiriyan. Herduka çindik dane xwe û bi dilxweşî ve revîne nav daristanê de.

Gavêkê xezala dê sekiniye û bi çavên birqîn temaşeyî Nasruddîn kiriye. Ev temaşekina birqîn û germ û dilgeş, weke spasekê bûye ji Nasruddîn re.

Nasruddîn şeva wê rojê, xewna xwe de mirovekî rû nûranî dibîne. Ewî mirovî gotiye wî: "Nasruddîn, dê rojek bê tê ji bibe siltan."

Rojekê ev xewn bûye rast û Nasruddîn bûye siltan.

Zarokên xoşevîst, bizanin ku însanê li hemû mexlûqatan re qenciyan bike. Xwedê ye mezin ji ji wî re zahf ihsanê dike. •

BI MÛFID YÛKSEL RE LI SER KITÊBA "KÛRDÎSTAN'DA DEĞÎŞÎM SÛRECI"

Ali Karadeniz

Di vê demê de, li ser kurdan bi refan kitêb têne nivîsandin û weşandin. Ev pîrbûn ji cîhetekê ve rind e; lewra şewqekê diavêje ser jiyana ku di tariyê de maye. Lê ji cîhetekê ve jî, dibê sebeba gumanan; lewra, çend libê wan kitêban ne tê de, piraniyan van kitêban bi destên kesên ecnebî û ne misliman ve hatine nivîsandin. Gava meriv ji van kitêban li hinekan dinihêre, meriv dibîne ku çarçîva objektîfîyê piçkî hatiye îhlalkirin. Yanê ew rohnîkirina ku meriv ji lêkolîneke îlmî dipê, rind naxuye.

Ji vê cîhetê gava meriv li kitêba "Kürdistan'da Değişim Süreci" vedinihêre, tê dîtîn ku ev kitêb, di nav lêkolînên ku li ser tarîx û toreyên kurdan hatine nivîsandin de cîhekî girîng digire.

Loma me xwest em li ser vê kitêbê bi nivîskarê wê Mûfid Yüksel re hevpeyvîn(roportaj)ekê çêkin û pêşkêşî we xwendevanan bikin.

• **Meqseda we ji vê kitêbê çi bû û li gor we lêkolînên mîna kitêba "Kürdistan'da Değişim Süreci" (:Seyra Guherîne**

li Kurdistan) wê çi fêdê bighînin kurdan?

• Ev kitêb li ser mesela îctîmaî ye. Min xwest ku di vê mesela îctîmaî de bi rihnayî were nivîsandin. Meqsedekê min a din jî; divêt ku misli-manek jî bi vê meselê elaqedar bûbûya û nîşan bikira ku em misliman jî di nav vê pîrsê

de ne û jê ne dûr in. Dîsa min xwest, di mabeyna mislimanan de ev kitêb were xwendin û ji xeynî misli-manên kurd, mislimanên din jî pê elaqedar bibin; çi misli-manên radikal bin, çi misli-manên muhafezekar bin, çi misli-manên din bin, tev de pê elaqedar bibin. Meqsedekê min a din jî; îro li Kurdistanê orf û en'anek heye. Ev

en'ana bi hakîmiyeta îslamê çêbûye; yanê divêt ku mislimana bizanibûya ev çand, çandekê îslamî ye û kurdan ji tarîxa qedîm ve misliman bûne, di mabeyna mislimanan de, mabeyna medeniyet û çanda îslamê de îştiraka wan zahf çêbûye. Min xwest ez vê nîşanî mislimanan bidim.

Ko em werin ser fêda lêkolînên wisa. Meriv dikare vê bibêje; xwendevan wê çanda xwe nas bikin, tarîxa xwe winda nekin. Lewra tarîxan kurdan bi îslamiyetê ve girêdayîye, eva gereke neyê îhlalkirin. Ji xeynî vî întelijansiya kurd yê çepî dixwazin evî heqîqetê bi kurdan bidine jibîrkirin. Meqseda min a rastî ev e ku kurd mislimaniya xwe, lewra ev ji bona wan heyat e, jibîr nekin, bi vî xwe bigirin.

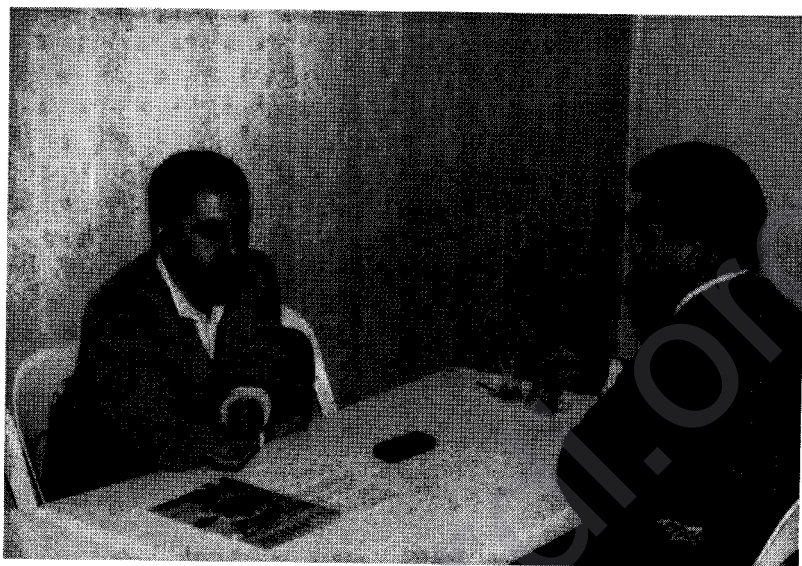
• **Li Kurdistanê, bi te'sîra moderntiyê, di pir waran de guherîn çêbûne. Gava meriv vê guherîne bihelsengîne, ji bona kurdan, fêde û ziyana wê çi ye?**

• Di nava kurdan de bin-yadekî eşîrtî heye. Binyada îctîmaî û siyasî tev li ser qebîletiyê ye, yanê di kurdan de hakîmiyeta eşîran heye,

qewmekî eşîrî ne. Ev jî mabeyna kurdan de tevlihevî, hevnegirtin, muxalefet, nîza û mucadelê derdixe. Modernîtiyê vana kêmkirîye. Lêhema moderntî te'sîreke dinê jî kirîye; en'aneke îslamî di mabeyna kurdan de heye, ev en'ana îslamî jî têtê windakirin. Ev en'ana îslamî, li ser Nexşebendîtiyê û li ser Qadirîtiyê û li ser Şafîti çêbûye. Heta nuha medresan, tekyan (dîwan) li ser evan tiştan mabeyna kurdan en'anekî îslamî ava kirine. Êdî ev jî hêdî hêdî têtê windakirin. Yanê li nav kurdan de ko ev en'ane were windakirin, huwiyeta wan a îslamî ko were windakirin, kurd di alema îslamê de starê nabînin. Mabeyna kurdan û mislimanê din wê vebe û wê xirabî û dijminatî di mabeyna wan de derkeve. Ev jî ji bona kurdan baş nabe û ji bona mislimanê din jî baş nabe, ji wan re jî xirabî dibe.

Ko meriv li seyra vê gherîna di mabeyna kurdan de binihêre, bi tenê li ser "modernîtiyê" nîne, lê li ser "ladîniyê" çêdibe. Yanê 'moderntî', di kirasê 'bêdîniyê' de xwe nîşan dide û kurdan ji dîne wan diqetîne. Di mabeyna kurdan de ev hereketên millî, li ser ladîniyê hatine avakirin, zemînê wan li ser ladîniyê ye. Dixwazin kurdan ji qewmên misliman ên xeynî kurdan biqetînin. Ev qetandin ji kurdan re ji felaketê pêvtir tiştêkî nayne. Han ji vê cîhetê, moderntî tesîreke menfî li ser kurdan dike.

• Em dibînin ku ji sed-sala 19'an û vir de, kurdan timî serî hildane. Serroktiya hinek serhildanan began kirine, a hinekan jî şêx û mela kirine. Gelo

meriv dikare bibêje he-defa van herdu cûr serhildanan jî yek bûye; meselen meriv dikare bibêje ev herdu cûr serhildan jî tenê ji bo avakirina Kurdistananeke serbixwe bûne?

• Di serhildana Bedirxan Beg de û di ya Şêx Ubeydullah de, ji ber ku wê çaxê hê di mabeyna kurdan de fikra milliyetê (nijadperistiyê), bi awayê ku li xerbê hebû, yan bi awayê ku di felsefa xerbê de, yan di siyaseta xerbê de heye, di mabeyna kurdan de zehf belav nebûbû, jixwe fikra milliyetiya îdeolojîk li xerbê jî zehf kevn nîn e, lewra ev fikir, ji çaxa rasyonalistî de derketiye û piştî ihtîlala Frensî ketiye siyasetê û ewilî li xerbê belav bûye. Heta berî nuha bi pêncî salan jî di mabeyna kurdan de ev fikir zehf hindik bû. Di malbata Bedirxan Beg de, ev fikir bi zar û neviyên wî re hebû, lê bi xwe Bedirxan Beg bi fikra milliyetê serhildan nekiriye. Serhildana wî ji bo Kurdistananeke serbixwe nîn e. Wê çaxê seltene Osmanî

dixwest nîzameke merkezî çêbike. Lewra ewilî li Kurdistanê sistemeke serbixwe hebû, yanê li Kurdistanê otonomî hebû. Siltan Mehmûd qerar da ku ew ê otonomiyê rake û dewleteke merkezî li tamamê memalikê Osmanî çêbike. Bedirxan Beg jî ev qerar qebûl nekir.

Ji vê pêve, di navbera Bedirxan Beg û Asûriyan de mucadele hebû. Çun Asûrî û eşîretên din, heta wê rojê bacên xwe didan began, lê Asûriyan bacên xwe nema didan. Bedirxan Beg jî çû ser wan û ew tenkîl kirin. Zehf Asûrî di vê tenkîlê de hatine kuştin. Çend dewletên xerbê; weke Frensa û Îngiltere, zor dan dewleta Osmanî ku Bedirxan Beg ji vê tenkîlê bigerîne. Ardeşên Osmanî jî diçin Bedirxan Beg digrin û sirgun î Stenbolê dikin. Yanê eslê serhildana wî beraleyhê Osmanîyan nebû. Lê zidê Asûriyan û zidê dewleta Îranê bû. Ev yek.

Serhildana Şêx Ubeydullah jî zidê Siltan Ebdulhemîd nebû. Jixwe wê çaxê te'sîra

Şêx Ubeydullah zehf li ser Kurdistana Îranê hebû. Paşê dewleta Îranê û dewleta Osmanî bi hev ketin ku li Şêx Ubeydullah tenkîl bikin û wî nehêlin. Şêx Ubeydullah mexlûb ket. Osmanîyan ew girtin û sirgûn kirin. Yanê Şêx Ubeydullah jî ne ji bo Kurdistaneke serbixwe serî hildaye. Wê çaxê ji dewleta Uris teklîf hate jê re ku ji Osmanîyan biqete û bi Uris re îttifaqê bike, lê Şêx Ubeydullah ev teklîf red kir. Lewra wê çaxê şûra qewmîyetê di nav kurdan de zehf belav nebûbû. Çend kesên ku li Stenbolê disekinîn; mîna zarokên Bedirxan Ben, yê Qedrî Cemîl Paşa û hwd tenê ev fikr bi wan kesan re hebû. Lê bi yê dinê re qet'en ev tişt nebû.

Seyid Elî û Şêx Şehabeddîn jî zidê hikûmeta Îtîhad Teraqî bûn. Lewra Îtîhad Teraqî ji bona tirs û xatirê Urisan, îmtiyazê dida ermenîyan û neheqî li kurdan dikir. Serhildana pêşî ya ku li dijê neheqiyên ku li ser kurdan çêbûne, ev serhildana Seyid Elî û Şêx Şehabeddîn (Kalikê Kamran Înan) e. Ewan digotin, hikûmet ji tirsê Uris, îmtiyazê dide ermenîyan, ermenî jî tezyîqê li ser kurdan dikin. Ji vê sebebê wan dana vê îmtiyaz qebûl nekirin û li bajarê Bedlîsê serhildanekî kirin. Piştî salekê herdu jî hatin girtin û waliyê Bedlîsê wan da îdamkirin. Paşî Cemîl Çeto jî, ji bona ku heyfa wan hilîne, çend zabitên mezin yê Osmanî girt û wan da kuştin.

Şêx Seîd jî got va, ye xelîfetî rabûye, êdî dewleteke îslamî nuha nemaye. Tirk serbixwe ne, kurd jî xwe bi xwe mane. Gereke kurd bi xwe

êdî karê xwe bikin. Emnîyet û bawerîya kurdan bi hikûmetê nemaye. Yanê Şêx Seîd îs-rara wî zehf li ser vê yekê çêbûbû. Gotinekê jê neqil dikin, dibêjin Şêx Seîd gotiye: "Piştî min kurd dê dewletekê çêkin, lêhema bilesef dê îslamî nebe."

• Şêx Seîd bi xwe dewleteke îslamî û kurdî dixwest?

• Dixwest. Şêx Seîd digot, yan em herin ser Enqerê bi tirkan re hevkarîyê bikin û Enqerê bixine destên xwe û dewleteke îslamî li ser xîlafetê tesis bikin, yan em ê dewleta xwe ya îslamî çêbikin. Ko ew nebe, wê ev bibe. Hereketa Şêx Seîd wisa bû.

• Bi te'sîra terîqeta Nexşebendî, li pir deverên Kurdistanê medrese hatine avakirin û gelek mirovan li van medresana îlm xwendine. Lêhema biqasî ku tete dîtin, ev medresana di warê ramanê de pir kêr mirov gihandine. Di ilmê tefsîrê de, di yê kelmê de, di yê tarîx û edebiyatê de pir kêr alim derketine. Jixwe ilmên fennî hîç nehatine xwendin. Gelo çima wisa bûye?

• Beriya Safewîyan, mabeyna kurdan de zehf alim derketine. Yanê çî İbnî Teymiye be, çî Ebul Îz Elcezerî be (mesela kitêbeke Ebul Îz Elcezerî heye; *Kîtabul Hiyel*, li ser robotan hatiye nivîsandin), Ebu Siûd Efendî (Şêxulîslamê Osmanîyan) be, wekî din Molla Goranî be, İbnî Esîr be, İbnul Cewzî be... hemû kurd in. Ko meriv li kutûbxanan binihêre, navê gelek alimên kurd meriv dibîne. Yan leqebê wan 'Kurdî' ye,

yan bi navê qebîla xwe ve tene naskirin. Mesela dibêjin Şêx Elî bîn nizamî çî û çî El Kurdî, yan Şehrezorî, yan Dînewerî (çî alimên ji Dînewerê derketine, zehfên wan kurd in). Ji xeynî vana çî Suxrewerî be, çî alimên ji Geylanê bin, tev kurd in. (Şêx Ebdilqadirê Geylanî bi xwe kurd nîn e.) Lêhema piştî Safewîyan, hudûd di mabeyna Îranê û dewleta Osmanî de hate kişandin, êdî çûn û hatin hate xetimandin. Lewra ew hereket, ew dinamîka çanda kurdan li ser Şamê, li ser Bexdayê û li ser Îsfahanê bûye, îrtibata wan zehf bûye. Lewra mînteqekî çûn-hatinê bûye; ji Anatolê, ji Qonyayê diçûne Îranê, ji Îranê dihatin Qonyayê, ji Şamê dihatin Erziromê... yanê Kurdistan ciyekî çûn-hatinê bû. Piştî Safewîyan êdî hatiye birîn, ew dînamîzma, ew hereketa êdî xelas bûye.

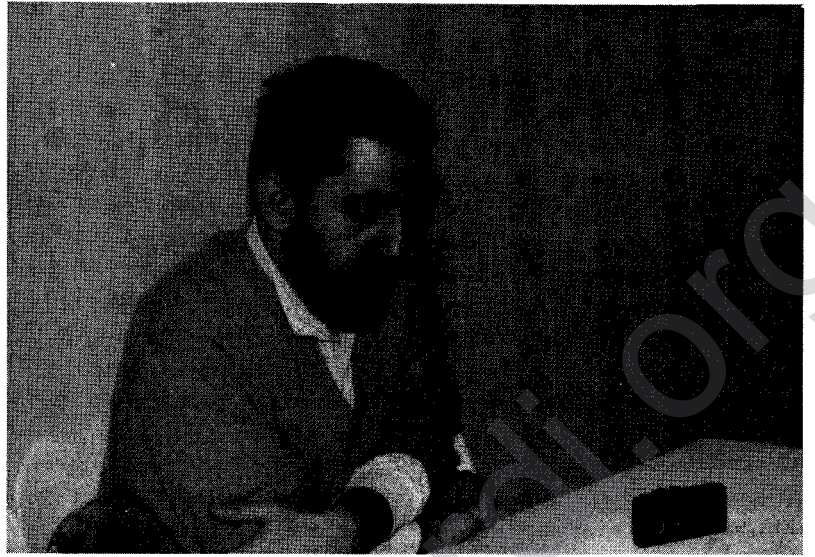
Piştî vê qutbûnê, înkîraz dest pêkirîye. Piştî qirnê 19'an êdî ev înkîraz pirtir bû; êdî ilmê riyazî (ilmê hesêb), ilmên fennî exlebên wan rabûn, lê edebiyat nerabû, bi erebî û bi farisî helbest hatine nivîsandin, mabeyna melan de hê jî helbest tene nivîsandin. Çî li Kurdistana Iraqê, çî li deverên din, melan zehf dinivîsin, lê nayên çapkirin. Ko werin çapkirin û werin weşandin, ew çax zehf rind dibe. Mesela Dîwana Şêx Ebdurrehmanê Axtepî heye, dîwaneke zehf xweş e. Dîwana Şêx Qedrî Hezîn *Dîwana Îrfan* heye, dîwanên kesên din nayên weşandin. Sê çarek ji wan tene weşandin, lê yê din nayên belavkirin, meşhûr nabin.

Wekî dinê, nuha medrese

zehf kê m bûne, çan moderntî hatiye, mektebên modern ve bûn e û ciwanên kurdan rax-beta wan li ser medresan zehf nemaye. Sebebekî din jî, wezîfe nema bi destê wan diket. Yanê îcaza medresan, mîna dîplomayê miamele nema didît. Heta mekteba îmam-xetîbê, yan îlahiyatê neqedandana, nikarîbûn bibine waîz, yan îmam, yan jî muftî. Mezûnên medresan, heta berya 65'an jî, ko di îmtîhanê de muwefeq bûbûna, dikarîbûn bibine îmam, an muftî. Piştî 65'an qanûnekî derxistin û gotin ên ne mezûnê îmam-xetîban, an îlahiyatan bin, nikarin bibine îmam an muftî. Ev qanûn deriyê rizqê mezûnên medresan li ber wan girt.

Sewiya medresan jî êdî hêdî hêdî kê m dibû; ji nehwe pêvtir îlmê melan nema. Piştî 80'eyî îrtîbata hinek melan bi hereketên îslamî re çêbû, bi vê sayê piçkî rewşa medresan rindtir bû. Êdî tefsîra Seyyid Qutûb, kitêbên Seîd Hewwa, yên Îxwanîl Muslîmîn hatine xwendin. Bi hereketa Îranê re îrtîbata wan çêbû, bi vê sayê tefsîra elMîzan a Tabatabaî li medresan hate xwendin. Lêhema îmkana wan a îqtîsadî kê m e. Îcar nîzameke rindtir hê nehatiye çêkirin. Ev kitêbên nû jî, yên ku di çend medresan de tene xwendin, zidê kitêbên kevn in, ew jî nexweşiyekê di medresan de derdixin.

Çima di îlmê tefsîrê de kê m mirov gihandine, mutfekkirên dawa îslamê çima hindik gihane? Lewra ev en'anewî ye; yanê îdeolojî zêde neketiye nav wan. Bi rastî ev tişteki xweş e jî. Lewra ne baş e ko meriv dawa îs-

lamê bixe ser îdeolojiyekê, ev temayuleke xerbî ye, temayuleke morden e. Lê ji melan re hişyarbûn jî lazim e, divê dunyayê nasbikin. Lê çend hebên ku dunyayê nas kirine, ew jî ji rê derketine, yan ji îslamiyetê bi dûr ketine, yan jî fikra reformîstî girtine. Yanê mîzaneke, rêyeke weset ji xwe re bibînin.

• **Hun dibêjin; 'lehça Norşînê, ji lehça Botan edebîtir e. Li gor ku wisa ye jî lehça Norşînê hatiye terikandin û bi propaganda kesên netewepêrist, lehça Botan rewac dîtiye.'** Bi xwe ez, di sebebê revacdîtina lehça Botan de, vê gotina we pir durust nabînim. Lewra heger îro di çapemaniya kurdî de lehça Botan tete îstîmalkirin, ji ber ku li gor herêmên din, li vî herêmî nivîsandin pirtir bûye û rêzimana kurdî jî ji hêla Celadet Bedirxan Beg ve hatiye nivîsandiyê, Celadet Bedirxan Beg jî ji Botî ye.

• Li ser lehça Botan divê

ez vê bibêjim: Du lehçên Botan hene. Yek jê; lehça Hekariyê ye, meriv dikare jê re bibêje Behdînanî jî. Ev lehça Hekariyê û cîwarên wê; weke Bexçeseray û deverên din, ev lehçak ji ya Botan e. Yek din jî lehça Merdînê, yan lehça cenûbê Diyarbekrê, yan lehça Sêrtê û ya ku li Xerzan tete emilandin e. Di kitêbê de min lehça Xerzan qest kiribû. Divê ku min ew aşîkar binivisanda, a rast ew xelet bû. Yanê qesta min ne temama lehça Botan bû. Mesela lehça Botana Şerqî; çî ya Beytûşebab be, çî ya Şirnexê be, çî ya Wanê be, ew lehçekî xeyrî edebî nîn e. Dîwana Mele Ehmedê Cizîrî, Şêx Ehmedê Xanî bi vê lehçê hatine nivîsandin. Lêhema ji ber ku di nava Merdînê û Sêrtê de ereb zehf bûne, zimanê kurmancan jî bi ser erebî de diçe. Kurdên Urfayê jî û hetta kurdên Suriyê jî mîna ereban bi kurmancî xeber didin. Yanê mîna yekî ereb ku hîni kurmancî bibe û li gor xwe telafuz bike, kurdên wan deveran jî wisa bi kurdî xeber di-

din. Lehça Diyarbêkrê, Hezroyê be, yan a Sêrtê, Erûhê, Baykanê be, yan a Xelfetiyê û Siwêregê be, zehf bi erebî dimîne.

Lêhema lehça Botan a ku Mela Ehmedê Cizîrî, Feqê Teyran, Feqî Reşîdê Hekarî û hwd pê nivîsandine, jixwe edebiyata kurmançî li ser wê lehçê ye, divê ku meriv bi rastî bibêje.

Îcar kitêb û dîwanên van aliman tev li medresa Norşînê dihatine xwendin. Ji ber vê xeberdan û nivîsandina Norşînê zehf edebî bûye. Jînan jî li medresan dixwendin; heta Xayetul Îhtîsar, Şerhul Muxnî dixwendin û ji van kitêban pêvtir, kitêbên kurmançî jî tev dixwendin; Eqîda Îmanê, Nûbihar, Mem û Zîn a Ehmedê Xanî, Dîwana Mela Ehmedê Cizîrî û çend kitêbên şerîetê, yanê 15- 20 kitêb dixwendin. Ji ber vê, kurmançiya wan jî zehf xweş bû. Lewra exlebê van kitêban mevzûn in, ji ber vê axaftina wan jî bi ser şê'rê ve diçe. Xweşbûna lehça Norşînê ji vê sebebê tête der. Mesela çend heb gundên dora Norşînê, ew jî mîna xelqê Norşînê ewqasî rind nekarin biştexilin. Lehça koçera jî lehçeke belîx û fesîh e. Belê xezna kelîmên wan zehf nîne; bi hindik kelîman xeber didin. Lê kesên medresê zehf bi kelîmên wazihtir xeber didin. Mesela ko kitêbeke erebî bixwînin, gereke bi kurmançî îzaha wê bikin, yan tercûma wê bikin. Mesela ji "el" (herfî tarîf) a erebî re nedigot "herfî tarîf", jê re digotin "tişteki ew ê rengîn be". Kelîmên erebî re gereke kurdîya wan bidîtana. Ji ber wê, xezîna kelîmên zimanê kurdî dewle-

mend dibû.

Lê îro em dibînin ku kesên dawa kurdan dimeşînin exlebê wan bi kurdî rind nizanin. Mesela ko li ser weşanê, li ser mecellan civînekê çêkin, beyanatên xwe bi tirkî didin; nikarin bi kurdî xeber bidin. Hetta Apo bi xwe jî nikare rind bi kurmançî xeber bide. kurmançiya wî zehf hindike. Yên din jî wisa ne; çi Kemal Burkay be, çi yên din bin, zorê didine xwe gava ku bi kurdî xeber didin. Ji ber çi? Piştî 1970'ê kitêbên ku xwendin; hemû bi tirkî bûn. Tehsîla wan a medresê jî tine bû. Xeberdana wan, xeberdaneke rojane û kêmkêlîmeyî ye. Li Atîna mehekê berê, li ser rojnamevaniyê civînek çê kirin, di wê civînê de bi tirkî xeberdan. Yewnaniyan gotin, hun behsa heqê kurdan û zimanê kurdan dikin û hun bi tirkî xeber didin. Kesekî ku ji were bibe mani' jî nîn e, çima hun bi kurdî xeber nadin? Gotine em bi kurdî nizanin.

• **Ev ji bo hemû kurdan ne wisa ye? Kurd hemû ji xwendin û nivîsandina zimanê xwe mahrûm in.**

• Yên li medresan xwendibin ji xwendin û nivîsandinê ne mahrûm in.

Ew kitêbên medresê yên qedîm gereke werin xwendin. Întelijansiya kurdî, mîna

Sazgeha Zimanê Tirkî (Türk Dil Kurumu) taze kelîman çê dikin û kelîmên kevin jî, ku ew bi xwe nizanin, dihêlin û didine jibîrkirin. Çima ku tehsîla wan a medresan tineye, ji bona vî awê, ew kelîmên kurdî di medresan de têne emilandin, nizanin. Îcar kelîmên taze ji ber xwe derdixin.

• **Hinin tişt hene ji mecûbûrî ji wan re nav tête çêkirin.**

• Lêhema evana kelîmên farisî û erebî yên ketine kurdî jî derdixin. Xusûsên ên erebî derdixin. Mesela dibêjin "Reveçûna Pêxember", li şûna "Rêveçûn"ê "Heyata Pêxember" tête emilandin, li ba me wisa dibêjin. Di medresan de ferhengekî îslamî heye. dixwazin ewî rakin. Ji bona vê, kelîmên erebî derdixin. Kelîmên erebî jî di klasîkên kurdî zehf hatine emilandin. Mesela Mele Xelîlê Es'erdî nêzikî sih kitêbên wî hene, ji vana panzdehên wan bi kurmançî ne, yên din erebî ne. Heger kelîmên erebî bêne derxistin, em dê çawa ji van kitêban îstîfade bikin. Ko meselen kelîmên erebî ji farisî û kelîmên latînî ji îngilîzî werin derxistin, farisî jî û îngilîzî jî bi kêrî tişteki nayan û bi wan îlm û ferheng çênabe.

• **Em pir spas dikin**

• Ez pir spas dikim, Xwe-dê ji we razî be. •

KITÊBÊN ME YÊN NÛ

- Nimêj Dikim
 - Bediuzzaman'in Hayatî
 - Bediuzzaman'in Volkan Yazıları
- Ji navnîşana Nûbihar bixwazin

HEBÛN Û TENDURUSTÎ, ÎMTÎHAN IN

Gulbehişt Şirnexî

Di hedîseke Pêxemberê me de, derheqê sê merivên kêmlaş de, bûyerek tête şîrovekirin.

Cenabê Yezdan, ji bo îmtîhankirina wan hersê merivana, ferîştehekî dixîne dilqê mirovekî û ji wan re dişîne. Ev hersê mirovên kêmlaş, ji wan yek "keçel", yek "kor", yê din jî rûspîçok bûye.

Cenabê Yezdan, pêşiyê ferîşteh ji wî yê rûspîçok re dişîne. Ferîştehê qasid ê Yezdan, ji wî dipirse:

"Di vê dunyayê de daxwaz û merema te ya pêşem çiye?" Ew dibêje:

"Daxwaza min ev e ku, bila ev deqspiyên serçavên min wenda bibin û bila ez rûçeleng û bedew bibim." Ferîşteh, lepên xwe di serçavên wî dide. Bi destûr û destdayina Yezdan, heman wê demê de çermê rûyê wî mirovî ji wan deqspiyên xelas dibe. Rûçikekî gelek xweşik derdikeve rastê.

Dîsa ji wî zilamî dipirse:

"Tu pirtir ji kîjan malî hez dikî?" Ew zilam dibêje ku:

"Ji hêştirê pir hez dikim." Wê gavê, dîsa bi destûra Xwedayê mezin, hêştirêki

avis, yekê dehme hî dide wî û ji cem wî dûr dikeve.

Dûv re, tête bal mirovê serkeçel. Ji wî jî dipirse:

"Tu bêje, di vê dunyayê de merem û miraza te çiye?" Keçel dibêje:

"Ez por û pirçekî gelek

xweşik û girs dixwazim." Ferîşteh dîsa dipirse:

"Tu pirtir ji kîjan malî hez dikî?" Zilamê keçel dibêje: "ji çêlekê". Xwedayê bilind, bi wasita wî ferîştehî serê wî ke-

çelî pordar dike û çêlekeke avis dide wî. Ferîşteh: "Fermo, bila berxwedar û bereketî be." dibêje û ji cem wî jî dûr dikeve.

Ferîştehê qasid, îcar diçê bal mirovê kor. Merez û merema wî dipirse. Ew dixwaza ku çavên wî vebin û ronik bibin û ji malan jî "mêşin"ekê dixwaze. Ferîşteh xwestinên wî jî didêye. Çavên wî vedibin û digihêje mêşinek avisîn. Ferîşteh, ji hinda wî jî dûr dikeve. Ji zemanekî kurt şûn ve, hêştir, çêlek û mêşin dizên û zêde dibin, dibin weke garaneke sewalan. Xwediyê wan sewalan, gelekî samandar û dewlemend dibin. Wexta ku ev rewşa qewimî, Cenabê Yezdan wî ferîştehê qasid, dixîne dilqê mirovekî xizan û dîsa ji wan re dişîne; da ku ewan yeko yeko ziyaret bike û biceribîne.

Pêşiyê dihere hinda zilamê ku di wextê de rûspîçok bû û jê re dibêje:

"Ez xizan im, qewet û hêza min nemaye. Ji bo xatirê wî Yezdanê ku rûçikê te xweş û bediwandiyê, hêştirêki bide min ez bi xwe re bi-

bime malê, pê îdare û aboriya xwe bimeşînim.” Ev zîlamê nankor, bi rûtahlî û pozbilindî dibêje: “Naxêr, yên bide, divêt hinde nexwaze”. Ferîşteh dema ku rewşa wî ya berêmin tîne bîra wî; “divêt wê rindiya ku li te bûye, tu jî bîr nekî” dibêje. Ev zîlam dest bi înkare dîke û dibêje:

“Ev mal û sewalana, hemû jî bavê min ve mane”. Ferîşteh: “Naxêr, tu derewa dikî; bila Yezdan, te bizivîrîne halê te yê berê” dibêje û li wî nîfiran dîke. Dawiyê, jî cem wî diqete û wenda dibe.

Îcar diçe cem zîlamê ku jî keçeltiyê xelasbûye. Ji wî jî mêşinekê dixwaze. Ji devê wî jî wek zîlamê ewilîn bersîv distîne. Nîfirekî li şexsê wî jî dîke; da ku Yezdanê Berz, wî jî têxîne rewşa berê. Ji cem wî jî dûr dikeve û diçe cem zîlamê kor.

Ji zîlamê kor jî, lava dîke, da ku bila mêşinekê bidêyê; da ku goştê wê bixwe. Zîlamê kor wiha bersîv dide:

“Ez berê hem kor hem jî xizan bûm. Yezdan, hem çavên min vekir, hem jî ez kîrim dewlemend. Evanan hemû dayîn û bexşên Xweda ne. Fermo, tu kîjanê dixwazî jî xwe re bineqîne û bistîne; tu serbest î.”

Li hember vê spasdarî û comerdiya vî zîlamî, ferîşteh wilo bersîv dide:

“Bila malê te yê te be. Ev bûyer, îmtîhanek bû, çi bextiyarî jî te re ku te ev îmtîhan qezenc kir. Yezdanê Teala jî te razî be. Lê çi mixabin ku hevalên te wenda kirin; mal û sewalêd wan, bû bela serê wan. Lewra, hemû jî destê wan hatîngirtin û li wan bixwe jî xezebî û cansotiya Yezdanê Teala qewimî.”•

PÊXEMBERÊ DILOVAN

Xelîl Amedî

Roja ku bajarê Mekkê tete fetihkirin, qasidê Yezdanê Berz Hezretî Muhemmed (Silav û dolavaniya Xwedê ya bêhed li ser wî be), wiha xîtab î qewmê qureyşî yê ku cewr û cefa ji wan dîtibû, kiribûye.

Her wekî we îman û bawerî nedianî, bi ser de li îmananiyan jî, ti cewr û cefayek nedima ku we bi wan nedikir. We ez û hembawerên min mecbûrê hîcret û koçkirinê hiştin; we, em ji war welatê me dûr û cuda xistin. We gelek hevalbendên min yên hêja û apê (mam) min Hemze yê hogir kuştin. Lê gelek spas û stayîş ji Xwedayê min re, ez bi tenê nehiştim; arîkariya xwe li min kir, serfektin nesîbê min kir; hun jî dibînin ku îro serketî û xalibiyet di destê min de ye. Vaye ez gihandim meram û daxwaziya min ya herî mezin ku ew jî fetihkirina Mekkê bû. De niha hun bibêjin, vê gavê miameleyek çawa ji min dipên?

Li hember vê lêgazina Pêxemberê rehmetê, ew kesên ku cewr, cefa, tade û şkenca li qasidê Yezdan û li kesên bawerbirên Xweda kiribûn, li hember wan şûr kişandibûn û bi dijwarî şer kiribûn, niha gelek poşman bûbûn. Stuyê wan bi ber wan de xûz bûbû, di nav xwîdanê de diqerqilîn û dilerizîn... Neçar ma bûn, wilo dest bi peyvê kirin:

“Ey Muhemmed, em jî her weke birayên nebî Yusif in.”

Belê, çawa ku, Nebî Yusif, ji hêla birayên xwe hatibû avêtine bîrê, xîyanet lê hatibûkirin, lêhema dema ku Nebî Yusif bûye serok û fermandarê Misrê, ew hemû ef û bexşandibûn. Her wiha, qewmê qureyş jî, di vê manê de, jî rêberê me re dibêje:

“Em jî, îro ji te kerem û bexşandinê dipên.”

Pêxemberê bexş û dilovaniyê, li pêş wan, vê gotina mezin ya rehmtije dibêje:

“Belê, min jî hun îro (bi hemûşkî) bexşandin.”•

EM MISLIMAN IN HEWAR!

Hey hewar e hey hewar e ka binêrin va şîmal
Tev xirabû, wa nehiştin tê de însan û helal
Sengeser banî dîke Qeledizê qîr û girî
Dijmîna xanî li me wêran kirin xwişka delal
Wa keç û kur can û kal û zar û şîr û pîrejîn
Derkirin xistin eva dola li wa reş bûye hal
Bêsitarin berf û bandev ser de tê rût û zelût
Bêqîrar in wa nemaye ser dinê de milk û mal
Lê dizivîrîne ji nû xwişka pepûk û dil bi kul
Nê e'jî wek te bi nalîn û divê rê de heval
'Alemê çavê xwe girtine ji vê gunhê mezin
Ros û Emrîk û Ferensa, meclîsulemna betal
Ka hiqûqê ku dibêjin bonê însana ne ew
Bo li vêdê nameşin? Rêkê de nînin kend û pal
Ka zemîrê 'alemê, bo mirye pê lê bûne pîj
Ew ji bo vî milletî tev bûne kor û gêj û lal
Ka mislimanê dinê û komelê îslamiyê?
Bo çi deynakin eger wa zanîba dîne zelal?
Şaşikê wa rengê destara li dora sifreya
Dîn û îmana didin pê nav û malê ne helal
Dîn û îmanê gişê de hilweşin ser xwarinê
Lê di dewse de berikê wa giran in ey heval!
Şêx û axa û mela hin bûne tûlê hakîma
Dîn li cem wa qet nema dîne ewa tev qîl û qal
Wa gişê dîne xwe berda lê nema dibne xwedî
Ketne bin destê xwedî dînar û dolar û riyal
Wa bi navê dîn belav kirne di nêv xelkê de pir
Îftira'î û şehde zorî, gotinê pûç û betal
Dînfiroş û nanxwerîn rengê segê ser dawata
Wa te dî hukmê xwe danî ser me bê pîrs û sual
Wa çi xem nîne b'hezara bêne kuştin bêguneh
Ku bi dest bêxin ji bo vê gotinê gazek qepal
Em di nêv xelkê xerîbin ma çikin bextê me ye
Bextekî reş ser me danî tar û teng û tîrş û tal
Yûsivî dengê te ket, ta kengî dê kî qîreqîr
Bo divêtin dengê topa, dê çikîr ev nalenal

Mela Mehmûdê Yûsivî

FERHENGOK

- A**
Aborî: İktisat, ekonomi, ge-
çimsel
Agahî: Bilgi, idrak, vahiy
Alûle: Dar sokak, yan sokak
Anegor: Kendine göre, ta-
katinca
Ango: O halde, şu halde, ya-
ni
Arastin: Süslemek, donat-
mak
Avahî: Bina, yapı
Avis: Hamile, gebe
Awa: Tarz, biçim, stil
Awir: Sert ve dık bakış
B
Bal: Yan, taraf
Bedew: Güzel, muhteşem,
şuh, yakışıklı
Belge: Belge
Ber'eks: Aksine, tersine
Beraleyh: Aleyhinde
Berdar: Üretken
Berêmîn: Önceki hal, ilkin-
ki
Berfireh: Geniş, ferah, enli
Berhem: Eser
Berkenar: Kitapların boş ke-
narlarına yazılan notlar,
derkenar
Bername: Program
Bersîv: Cevap
Bervajî: Karşı, karşıt, ters
taraf
Berxwedar: Teşekkür ifade
eden bir kelime
Beş: Hisse, pay, kısım
Bêhempa: Eşsiz
Bêjîng: Elek
Bêtefrîq: Ayırmaksızın
Bêtewane: Korkusuzca, ma-
sumca
Binyad: Temel, esas
Biriqîn: Parlamak, parılda-
mak
C
Cansotî: Can yanması, üzün-
tü
Caw: Pamuklu bez, bez
Cewr: Cebir, zor, haksızlık
Cil: Elbise, çamaşır, örtü
Cîhet: Yan, taraf, yön
Ç
Çak: İyl, güzel, şerif, asil
Çêlek: İnek
Çindik: Zıplama, sıçrama
Çong: Diz
D
Dehnehî: On aylık
Demezîrandin: Kurmak
Deqspî: Vücutta oluşan be-
yaz noktalar, bir çeşit has-
talık
Dêr: Killse
Digel: İle, ...yle, beraber
Dilq: Cübbe, kılık
Diyar: Belli, aşikar
Dûpişk: Akrep
- E**
Ecnebî: Yabancı
F
Ferîşte: Melek
Fermî: Resmî
Fêrbûn: Bir şeyi öğrenmek
Fêrgeh: Kurs, medrese, öğ-
renim yeri
G
Garan: Sığır sürülüsü
Gazin: Sitem, serzeniş, şî-
kayet
Giring: Mühim, önemli
Guldank: Vazo, saksı
Guman: Şüphesiz
H
Havil: Çare, çıkar, yol
Hemin: Zaten, evvelce, şim-
diden
Herêm: Bölge, taşra
Heştîr: Deve
Hevalbend: Dost, arkadaş
Hevkarî: İşbirliği
Hevrist: Ardiç ağacı
Hewcedarî: İhtiyaç, gerek-
sinim
Hewl: Gayret, çaba, çabala-
ma
Heyam: Çağ
Heyf: Öc, intikam
Hînkirin: Öğretmek, öğren-
mesini sağlamak
Hovîtî: Vahşet, aptallık
Hunandin: Örmek, kurmak,
örgütlemek
Hûr: Ufak, küçük, minik
Î
Îbtîdaî: İlkokul
Îdadî: Lise
Îmtiyaz: İmtiyaz, ayrıcalık
Înkîraz: Sönme
Îsandin: Parıldamak
J
Jîjo: Kirpi
K
Kalîn: Melemek
Kambax: Mutsuz
Karûbar: İş gücü
Kaşane: Yalı
Keçel: Kel
Keheh: Bir cins at, bildi tür at
yürütlüsü
Kevneperist: Gerici, muha-
fazakar
Keyfiyet: Nitelik
Kêmlaş: Sakat, vücudunun
bir parçası eksik olan
Kirdar: Eylem, fil
Kitêbên rêzê: Medrese müt-
redatı anlamında
L
Lat: Kaya, parça, parsel
Lezîm: Titremek, sallanmak
Lêkolîn: Araştırma, incele-
me
M
Mabeyn: Ara, arası
Mamoste: Öğretmen, pro-
- fesör, usta
Mayinistan: Mayın tarlası
Mercî: Otorite, kaynak
Mêjveyî: Geçmişe ait
Mêşin: Koyun
Mêtin: Emmek
Mîr: Bey
Mizgeft: Cami
Muasir: Çağdaş
N
Navend: Merkez, orta
Newaxtin: Çalmak, saz çal-
mak
Nîfir: Beddua
Nîrxandin: Değerlendirmek
Nîhayî: Nihal, sonunda
Nîvçe: Yarım, yarım yamalak
Nîza: Çekişme
Nûjen: Modern
P
Parastin: Muhafaza etmek,
korumak
Parêzger: Korucu
Paşeroj: Geçmiş, mazî
Pejirandin: Kabul etmek,
tercih etmek
Perpitandin: Çırpınmak,
tartaklamak
Perwerde: Eğitme
Pêlav: Su dalgası
Pêstîrk: Pedal ayakla çevri-
len araba
Pêşbazî: Yarışma, musabaka
Pêşber: Ön, huzurda
Pêşdexistin: İlerletmek
Pêşeroj: Gelecek, atıl
Pêşkêş: Sunuş, arz, takdim
Pewend: Alaka, ilgi
Pez: Küçükbaş hayvanlar
Pîşkdar: Ortak
Pîştigîrî: Taraf tutma, arka
çıkma
Pîtir: Daha fazla
Pîroz: Zafer, kutlu, mubarek
Ponijîn: Düşünmek, dalmak,
uyuklamak
Pozbilind: Kibirli, burnu ha-
vada
Pûşîk: Bitki yaprağı
Q
Qewî: Kuvvetli, sağlam
Qirn: Çağ, yüzül
Qonax: Konak, saray
Qurneşîkestî: Kırık mus-
luklu
R
Rakişandin: Çekmek, taşı-
mak
Raman: Düşünce
Ratib: Medresede okuyan
öğrencilere tahsis edilen
yemek
Ref: Raf
Rex: Yan, taraf
Rêbaz: Üslup, metod
Rêbiwer: Yolcu, gellip geçen
Rêxistin: Sermek, yere ser-
mek
- Ronakbîr:** Aydın
Rûbirû: Yüzyüze
Rûçeleng: Güzel yüzüzlü
Rûçik: Sima, yüz
Rûtahl: Ekşî suratlı
S
Samandar: Sağlıklı, sağlık
sahibi
Serbixwe: Bağımsız
Serdespêk: Başlangıç
Serkeçel: Kel kafalı
Serkeftin: Başarı
Sewal: Davar, koyun ve ke-
çiye verilen ortak ad
Seza: Uygun, yaraşır
Siyanet: Hürmet, saygı
Spas: Teşekkür
Spehîti: Güzel, hoş
Stayîş: İbadet, tapma
Stran: Şarkı, türkû
Suxte: Din öğrencisi, talebe
Ş
Şagirt: Öğrenci, dini öğren-
ci
Şareza: Yetkin, becerikli, ay-
dın
Şerh: Açıklama, izah
Şîrove: Yorum
T
Talim: Öğretim
Tarîxa qedim: Önceki tar-
ih, eskiden beri anlamında
bir deyim
Taybetî: Özel
Têgihîştin: Anlamak, idrak
etmek
Temaşe: Seyir, bakma
Tenişt: Yan, taraf
Tenkîl: Baskı, eziyet
Terdîd: Tereddüt
Tereke: Ölüden geriye ka-
lan, miras
Tewanber: Suçlu
Tezwîr: İftira, aldatma
Têkilî: Karışma
Têkûz: Sade
Tore: Töre
V
Vejandin: Yaşatmak, dirilt-
mek
Vêca: Bu sefer, bu kez
W
Wergirtin: Gilyim, üstüne
almak, önünü almak
Weza: Zayıf
Wêjevan: Edib, edebiyatçı
X
Xam: İşlenmemiş, ham
Xizan: Yoksul
Xoşevîst: Azız, sevgili, sa-
yın
Xulase: Özet
Xûz: Kambur
Z
Zaniyarî: Billimsel, ilmi
Zexim: Sağlam, kuvvetli
Zêrkurtan: Altın semer
Zîn: Eyer, at eyeri•

KITÊBÊN EM BELAV DIKIN

(DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ KİTAPLAR)

Kitêbên kurdî (Kürtçe kitaplar)

• Rîsala Biratîyê (Uhuvvet Risalesi)	15.000
• Rîsala Biratîyê (Bi tîpên erebî)	15.000
• Peyîva Bîst û Sêyemîn (23. Söz).....	15.000
• Peyîvên Piçûk (Küçük Sözler).....	20.000
• Nimêj Dikim / Komisyon (Kuşe)	35.000
• Nimêj Dikim / Komisyon (Spî).....	30.000
• Dîwan / Mele Ehmed Cizîrî.....	70.000
• Doza Jîn / Hiseyn Elî Başar	15.000
• Ferheng (kurdî-tirkî, tirkî-kurdî) / D. İzoli.....	195.000
• Ferheng (zazakî-tirkî) / Malmisanîj	100.000
• Mamoste Seîd Norsî (Sorani, bi tîpên erebî).....	40.000
• Mewlûd / Mele Ehmed Bateyî	35.000
• Nalînên Min / M. Şakir Koçer.....	10.000
• Nûbar / Ehmed Xanî.....	25.000
• Baran / A.Qadir Botan	10.000

Kitêbên tirkî (Türkçe kitaplar)

• Bediüzzaman'ın Hayatı / Abdurrahman Nursi	20.000
• Şırnak Baskını / Osman Resulan.....	20.000
• Aydınlık ve Dindarlık / Abdülkerim Suruş (Çev.Sabah Kara).....	20.000
• Ayet Yorumları / Ali Şeriatî (Çev. Sabah Kara)	30.000
• Dini Düşüncenin Yeniden Kurulması/A.Kerim Suruş (Çev.Sabah Kara).....	20.000
• İlerici Gericilik / Abdülkerim Suruş (Çev.Abdullah Kutlu).....	15.000
• Peygamberler Aydınların Önderleri / A.Kerim Suruş (Çev.Abdullah Kutlu)..	20.000
• Zamanın Zeynebi / Zeyneb Burucerdi (Çev. Zafer Fırat).....	20.000

Kitêbên erebî (Arapça kitaplar)

• Lemalar (el-Leme`at).....	120.000
• Mektubat (el-Mektûbat).....	120.000
• Sözler (el-Kelîmat).....	140.000

Kitêbên li jor, bi hundir, bi bîst ji sedî (20 %) erzanî; lê bi derve, bêerzanî têne şandin. Yên ku hun dixwazîn, bihaya wan hesab bikin, ji mecmûa bihayê, 20 % kêmbikin, baqiyê li hesabê jêrê razînin û fotokopiyeke pela razandinê, bi mektûba xwe ya ku we navê kitêban tede nivisandiye, bişînin navnîşana kovara me. Mesrefa postê li me ye.

(Yukarıdaki kitaplar yurt içine % 20 indirimle, yurt dışına ise indirimsiz gönderilir. İstediklerinizin tutarını hesaplayın, toplamdan % 20 düşün, geriye kalan tutarı aşağıdaki hesaba yatırın ve alındı belgesinin fotokopisini, istediğiniz kitapların isimlerini ihtiva eden mektupla birlikte dergimizin adresine gönderin. Posta masrafı bize aittir.)

JIMAREYÊN HESABÊ (HESAP NUMARALARI):

Li hundir (Yurt içi): Postgiro (Posta Çeki): Süleyman Çevik, 658265

Li derve (Yurt dışı): Süleyman Çevik, İş Bankası Yavuzselim Şubesi, 1079-30100-3118770

NAVNÎŞAN (ADRES):

Nûbihar, Kızıaşı Cad. Kuriş Apt. No: 51/3, Fatih / İstanbul

Tel: 533 75 88 Faks: 524 00 38

